

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĒŠANA

BAKALaura DARBS

Autors: **Aivars Ozoliņš**

Studenta apliecības Nr. :

ao15014

Darba zinātniskais vadītājs: **Dr.iur. Diāna Hamkova**

RĪGA 2020

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana” mērķis bija izpētīt Krimināllikuma 195.panta, kas nosaka kriminālatbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, piemērošanas problemātiku, veikt šī noziedzīgā nodarījuma sastāva analīzi, un dot priekšlikumus esošā regulējuma uzlabošanai.

Darba izstrādes laikā tika aplūkots un raksturots noziedzīga nodarījuma un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jēdziens un sastāva analīze. Tika veikta krimināllikuma 195.panta sastāva analīze un interpretācija ar citām likuma normām. Bet darba nobeigumā tika analizēta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pasākumu problemātika un pamatojoties uz normatīvo regulējumu, tika ieteikti priekšlikumi.

Galvenie rezultāti atklāja, ka līdzekļi, uz kuru legalizēšanu ir vērsta darbība, ir noziedzīgi iegūti, un to apzināti veic, vēloties slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi un padarīt šos līdzekļus par šķietami legāliem.

Atslēgas vārdi: Noziedzīgi līdzekļi, noziedzīgs nodarījums, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, krimināllikums.

ANNOTATION

The aim of this work “Money laundering” was to study Article 195 of Latvia’s Criminal Law, which determines criminal liability for committing money laundering, to analyze the composition of this criminal offense, and to make proposals for improving the existing regulation.

During the development of the work, the concept and composition analysis of a criminal offense and money laundering were considered and described. The composition of Article 195 of said Criminal Law was analyzed and interpreted with other norms of the law. At the end of the work, the problems of anti-money laundering measures were analyzed and based on the regulatory framework, proposals were suggested.

The main results revealed that the material values of money laundering were criminally obtained and deliberately carried out with the intention of concealing or disguising the criminal origin of funds or other property and making them seemingly legal.

Keywords: Criminal means, criminal offense, money laundering, criminal law.

SATURS

SATURS.....	4
IEVADS	5
1. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS UN NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĒŠANA	7
1.1. Noziedzīgā nodarījuma jēdziens un sastāva klasifikācija.....	7
1.2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas izcelsme un ar to biežāk saistītās kļūdas	13
2. KRIMINĀLLIKUMA 195.PANTA SASTĀVA ANALĪZE UN INTERPRETĀCIJA AR CITĀM LIKUMA NORMĀM.....	29
2.1. Krimināllikuma 195.1 panta sastāva analīze un ar to saistītā problemātika	29
2.2. Krimināllikuma 195. un 314. panta konkurence.....	30
2.3. Krimināllikuma 195. un 313. panta konkurence.....	34
3. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS APKAROŠANAS PROBLEMĀTIKA UN TĀS NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ANALĪZE.....	37
SECINĀJUMI	52
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	53

IEVADS

Latvijas Republikas Satversmes 105.pantā ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Tieši tādēļ darba tēma „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija” ir aktuāla mūsdienās un būs aktuāla arī turpmāk, jo nav pieļaujams, ka kāds izmanto noziedzīgā ceļā iegūtus līdzekļus, kuri pieder kādam citam.

Jānorāda, ka kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu ir noteikta krimināllikuma 195.pantā. Jau kopš 1999. gada 1. aprīļa spēkā stājies Krimināllikums, kurš tika grozīts tikai vienu reizi. Izmaiņas notika 2005. gada 1. jūnijā, kad vecā redakcija: "Par noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu, pārkāpjot likumā noteiktās prasības un apzinoties šo līdzekļu vai mantas iegūšanas noziedzīgumu" tika aizstāta ar spēkā esošo formulējumu: "Par noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu". Neraugoties uz to, ka Krimināllikuma 195. panta dispozīcija kopš 2005. gada 1. jūnija ir nemainīga, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas sastāvs pēdējos gados būtiski mainījās. Minētās izmaiņas saistītas ar grozījumiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā.¹

Svarīgākie avoti, kas ļauj atklāt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ir ziņošana plašsaziņas līdzekļos, atbildot uz pētnieciskās žurnālistikas pārstāvju iesniegtām sūdzībām, savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi, notiekošas krimināltiesiskās izmeklēšanas citos noziedzīgos nodarījumos, kas var būt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas predikatīvs nodarījums, trauksmes cēlēju ziņošana, ziņas no citām (iekšzemes vai starptautiskām) iestādēm, tiesībaizsardzības izlūkošana, tautas attīstības indeksa (turpmāk tekstā – TAI) iesniegtās sūdzības un informācija, kas saņemta no konfidenciāliem informācijas avotiem un sadarboties gataviem lieciniekiem. Visi šie ceļi ir jāizpēta, lai panāktu labāku noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju gadījumu atklāšanu. Notiekošas kriminālizmeklēšanas gaitā bieži vien tiek konstatētas ar izmeklētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem tieši vai netieši saistītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pazīmes. Šādos gadījumos paralēli izmeklētā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanai ir sistemātiski jāveic finanšu izmeklēšana. Daudzos gadījumos finanšu izmeklēšanas darbības ir nepieciešamas, lai iegūtu pierādījumus pret labi sagatavotiem augsta līmeņa noziedzniekiem nolūkā izjaukt starpnacionālus un/vai organizētās noziedzības tīklus.²

¹ Baumanis J. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Publicēts: Jurista Vārds. 19. Februāris 2019 /NR. 7 (1065)

² OECD. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana Latvijā Pieejams: https://www.fm.gov.lv/files/documents/Executive%20Summary_Latvia-AML-Report%20final_LV_FINAL.pdf

Pētījuma objekts ir noziedzīgi iegūti līdzekļi, bet pētījuma priekšmets ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas iespējas.

Darba mērķis ir izpētīt Krimināllikuma 195.panta, kas nosaka kriminālatbildību par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju piemērošanas problemātiku, veikt šī noziedzīgā nodarījuma sastāva analīzi, un dot priekšlikumus esošā regulējuma uzlabošanai.

Darba uzdevumi:

1. Aplūkot un raksturot noziedzīga nodarījuma un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jēdzienu un sastāva analīzi,
2. Veikt krimināllikuma 195.panta sastāva analīzi un interpretāciju ar citām likuma normām,
3. Veikt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pasākumu izvērtējumu un analīzi.

Darba mērķa sasniegšanai tiek izmantotas šādas zinātniski pētnieciskās metodes: salīdzinošā – tiesību normu un tiesu prakses, dažādu autoru un ekspertu atziņu izpēte un salīdzinājums; analītiskā – normatīvo aktu un citu avotu analīze.

Darbā izmantots plašs literatūras klāsts, tas ir, Latvijas Republikas normatīvie akti, grāmatas un publikācijas, kā arī tiesu prakses materiāli un interneta resursi.

1. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS UN NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĒŠANA

1.1. Noziedzīgā nodarījuma jēdziens un sastāva klasifikācija

Atbilstoši Krimināllikuma 6. pantam par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts kaitīgs nodarījums (darbība vai bezdarbība), par kura izdarīšanu draud kriminālsods.³

Attiecīgi konstatējot noziedzīgā nodarījuma pazīmes atbilstoši Krimināllikuma 195.1 pantam, fiziskai personai, kuras juridiskās personas kontrolē attiecīgās darbības ir veiktas, varētu tikt piemērots kriminālsods. Tomēr būtu papildus jāvērtē attiecīgie kriminālatbildības elementi, lai konstatētu, vai attiecīgā fiziskā persona ir saucama pie kriminālatbildības par patiesā labuma guvēju nenorādīšanu vai nepatiesu norādīšanu.

Kriminālatbildības juridiskais pamats ir noziedzīga nodarījuma sastāvs, kas jākonstatē attiecīgās personas nodarījumā.

Noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziena saturs un vienlaikus tā nozīme attiecīgi izpaužas, ka kriminālatbildības piemērošanas pamatā ir personas izdarīta prettiesiska darbība vai bezdarbība, kas paredzēta kā sodāma Krimināllikumā, tā rezultātā ietverot sevī noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Vienā no savām grāmatām U.Krastiņš norāda, ka „noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziena saturs un vienlaikus tā nozīme izpaužas tajā apstākļi, ka kriminālatbildības pamatā ir personas izdarīta prettiesiska darbība vai bezdarbība, kas paredzēta kā sodāma Krimināllikumā, un tāpat satur noteiktu noziedzīga nodarījuma sastāvu”.⁴

Kā ir noteikts krimināltiesību teorijā, tad noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes tiek sadalītas divās grupās – objektīvajās un subjektīvajās, un, ja ir konstatēts, ka kaut viena no attiecīgajām pazīmēm trūkst, tad attiecīgi kriminālsods nav piemērojams. Tikai gadījumos, kad noziedzīga nodarījuma faktiskās pazīmes sakrīt ar attiecīgā noziedzīgā nodarījuma

³ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15., ar grozījumiem līdz 30.06.2019.

⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 65.lpp.

sastāva pazīmēm, kas paredzētas Krimināllikumā, ir iespējams atzīt, ka ir veikts noziedzīgs nodarījums, un to pareizi kvalificēt.⁵

Attiecīgajā tiesību normā problemātika ir saskatāma tieši saistībā ar “apzinātu nepatiesu ziņu sniegšanu”, kas varētu radīt problemātiku attiecīgā soda piemērošanā.

Savukārt atbilstoši tā paša panta otrās daļas dispozīcijai par tādām pašām darbībām, ja ar tām radīts būtisks kaitējums valstij vai uzņēmējdarbībai, vai ar likumu aizsargātām citas personas interesēm, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.⁶

Atbilstoši šā panta otrajai daļai attiecīgās daļas piemērojamības pamatā ir būtisks kaitējums, kurš ir vērsts pret valsti vai uzņēmējdarbību.

Īpaši svarīgi šā panta dispozīcijā ir tas, ka kriminalizēta ir nepatiesas informācijas sniegšana saistībā ar patiesā labuma guvēju fiziskajām un juridiskajām personām, kā arī valsts iestādēm.

Autors uzsver, ka šī ir būtiska iezīme, kas tika ieviesta ar 2019. gada 3. jūlija Krimināllikuma redakciju, jo iepriekš vairākus gadus par nepatiesu ziņu sniegšanu vai vispārēju ziņu nesniegšanu valsts institūcijai, ja vien ar to netika radīts būtisks kaitējums valstij, kriminālatbildība Krimināllikuma 195.1 pantā nebija paredzēta. Rezultātā tika radīta situācija, ka nepatiesas informācijas sniegšana Uzņēmumu reģistram vai kādai citai valsts iestādei nebija uzskatāma par kriminālsodāmu pārkāpumu. Šāda veida Krimināllikuma izmaiņas parāda, ka Latvija ir vērā ņemami īstenojusi *Moneyval* sniegtās rekomendācijas, lai pastiprinātu uzraudzību un novērstu noziedzīgi iegūtu līdzekļi legalizācijas riskus. Pēc autora domām, tas ir bijis vērā ņemams uzlabojums Krimināllikuma 195.1 panta piemērošanai, jo pirms 2019. gada 3. jūlija Krimināllikumā ietvertā panta redakcija bija nepilnīga, radot būtiskas noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas un kriminālsoda piemērošanas problēmas.

Būtiski atzīmēt, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Atzīt par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un uzlikt kriminālsodu var ar tiesas spriedumu un saskaņā ar likumu. Likumā noteiktajos gadījumos personu atzīst par

⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII2 nodaļa). Otrās papildinātais izdevums, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 40. - 41. lpp.

⁶ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15., ar grozījumiem līdz 30.06.2019.

vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un sodu nosaka arī prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu. Nodarījumu nevar atzīt par noziedzīgu, likumu piemērojot pēc analogijas.⁷

Tā arī, kas saistīts ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, arī ir noteikta kriminālatbildība, kas ir noteikta Krimināllikuma 195.pantā.⁸

Skaidrojot Krimināllikuma 195.pantā paredzētā nozieguma subjektīvo pusi, 2016. gada Krimināllikuma komentāros tiek norādīts: “Nozieguma subjektīvo pusi raksturo tiešs nodoms, kā arī konkrēts nolūks. Izdarot noziedzīgi iegūtu līdzekļu vai citas mantas legalizāciju, persona apzinās savas darbības kaitīgumu, proti, ka līdzekļi, uz kuru legalizēšanu ir vērsta darbība, ir noziedzīgi iegūti, un to apzināti veic, vēloties slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi un padarīt šos līdzekļus par šķietami legāliem.”⁹

Pēc minētā skaidrojuma ir atsauce uz Latvijas Universitātes profesores Valentīnas Liholajas veikto tiesu prakses apkopojumu lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, kas Augstākās tiesas mājas lapā publicēts 2013.gadā.

Ar 2012. gada 13. decembra likumu “Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2013. gada 1. aprīlī, Krimināllikuma 314. panta pirmās daļas dispozīcijā vārds “zinot” tika aizstāts ar vārdu “apzinoties”. Šos grozījumus Tieslietu ministrija iesniedza uz likumprojekta otro Saeimas lasījumu, pamatojot tos šādi: “Priekšlikums [...] paredz aizstāt Krimināllikuma 314. panta pirmās daļas dispozīcijā vārdu “zinot” ar vārdu “apzinoties”, tādējādi konkretizējot noziedzīga nodarījuma sastāvu, t.i., ka noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās un realizēšana var tikt izdarīta arī ar netiešu nodomu attiecībā uz citas personas izdarīto nodarījumu, kura rezultātā manta iegūta.”¹⁰

Jāatzīst, ka šie grozījumi nepalīdzēja atrisināt Krimināllikuma 195. panta un 314. panta konkurenci.

Ar 2017. gada 22. jūnija likumu “Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā”, kas spēkā stājās 2017. gada 1. augustā, arī Likuma 5. panta pirmajā daļā visos punktos vārds “zinot” tika aizstāts ar vārdu “apzinoties”.

⁷ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15., ar grozījumiem līdz 30.06.2019.

⁸ Turpat.

⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 120. lpp.

¹⁰ Tieslietu ministrijas 2012. gada 31. janvāra vēstule Nr. 1-11/419 “Par priekšlikumiem likumprojektam “Grozījumi Krimināllikumā” (Reģ. Nr. 9/Lp11)”. Picejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/58F6CAA76BD7E2D3C2257A300022759D?OpenDocument>

Šos grozījumus Tieslietu ministrija iesniedza uz likumprojekta trešo Saeimas lasījumu, sniedzot izvērstu pamatojumu: “Priekšlikums [...] paredz paplašināt noziedzīga nodarījuma – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija – subjektīvo pusi. Proti, Krimināllikuma [...] 195. pantā ir paredzēta kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu.

No augstāk minētā autors vēlas minēt gadījumu no tiesu prakses, kur lūdza tiesu apstiprināt sodu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu Proti, Daugavpils prokuratūras prokurors tiesai nosūtījis krimināllietu par vienošanās apstiprināšanu un soda piespriešanu krimināllietā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Apsūdzētais savu vainu atzinis un lietā nav pieteikta kaitējuma kompensācija, tāpēc prokurors uzskatīja, ka pirmstiesas kriminālprocesu var pabeigt, noslēdzot vienošanos par vainas atzīšanu un sodu. Saskaņā ar apsūdzību 2014.gada augusta mēnesī Krāslavā apsūdzētais vīrietis ar kādu līdz šim nenoskaidrotu personu caur programmu “Skype” vienojās kopīgi legalizēt noziedzīgi iegūtus naudas līdzekļus, kas ar viltu tiks izkrāpti no Lielbritānijā dzīvojošo personu kontiem. Apsūdzētais piekrita, ka izkrāptie naudas līdzekļi tiks pārskaitīti uz viņa kontu, viņš tos izņems un nodos tālāk. Par šīm darbībām apsūdzētajam bija absolūta atlīdzība. 2014.gada septembrī viņš uz kontu saņēma no ārvalsts pilsones izkrāptos naudas līdzekļus 3592 EUR apmērā. Vīrietis no konta noņēma 3550 EUR un nodeva kriminālprocesā nenoskaidrotai personai, par to saņemot 300 EUR skaidrā naudā un kontā atlikušos naudas līdzekļus kā atlīdzību. Persona tika apsūdzēta pēc Krimināllikuma 195.panta otrās daļas. Izvērtējot apsūdzētā personību, viņa dalības lomu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, radīto kaitējumu un to, ka lietā nav pieteikta kaitējuma kompensācija, prokurors uzskatīja, ka apsūdzētajam nosakāms soda veids – piespiedu darbs uz 220 stundām. Šī lieta tika nodota Daugavpils tiesai. Prokuratūra norādīja, ka neviena persona netiek uzskatīta par vainīgu, kamēr vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiek konstatēta Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā.¹¹

Krimināllikuma 195. panta dispozīcija ir blanketa norma, kurā ir paredzēta atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, savukārt noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes jeb darbības ir ietvertas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Izklāstot Likuma 5. panta pirmās daļas redakciju, tiek secināts, ka šajā normā ir sniegta norāde uz konkrētā fakta zināšanu kā noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses pazīmi, kas ir jākonstatē.

Noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse izpaužas tieša nodoma veidā, proti, persona ir apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, bet tik un tā to ir apzināti veikusi

¹¹ Paziņojumi presei. Lūdz tiesu apstiprināt sodu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. 14.01.2020. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/ludz-tiesu-apstiprinat-sodu-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-2081>

(darbība) vai arī pieļāvusi (bezdarbība). No kaitīgo seku skatpunkta tiek radīts būtisks kaitējums un ir arī iespējama neuzmanība, tomēr attiecīgais noziegums tiek izdarīts ar nodomu.¹²

Vienlaikus Varšavas konvencijas 9. panta trešajā daļā ir dota iespēja ikvienai dalībvalstij pieņemt tādus normatīvus un cita veida aktus, kas var būt nepieciešami, lai saskaņā ar attiecīgās valsts aktiem kvalificētu atsevišķas vai visas Varšavas konvencijas 9. panta pirmajā daļā minētās darbības par noziedzīgiem nodarījumiem vienā vai abos no turpmāk minētajiem gadījumiem:

a) kad likumpārkāpējam ir bijušas aizdomas, ka attiecīgais īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi;

b) kad likumpārkāpējam būtu vajadzējis apzināties, ka attiecīgais īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi.

Līdz ar to Varšavas konvencijas 9. panta trešā daļa nodrošina plašāku subjektīvās puses tvērumu un iekļauj arī to personu, kurai attiecībā uz līdzekļu izcelsmi ir kaut kādas zināšanas, un ir pietiekoši, ka viņam ir aizdomas, ka līdzekļi varētu būt noziedzīgi iegūti, bet viņam nav konkrētu ziņu, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti. Savukārt minētā panta trešās daļas b punkts paredz tiesai iespēju atzīt par vainīgu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā tādu personu, kurai būtu vajadzējis apzināties, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, neskatoties uz to, vai personai bija jebkāda informācija par līdzekļiem.”¹³

Turpinājumā Tieslietu ministrija norāda uz Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas pieņemtajā Latvijas novērtējuma 2. fāzes atbilstības ziņojumā izteiktajām atziņām, Valsts policijas norādījumiem par sarežģījumiem pierādīt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, statistiku par personu skaitu, kas notiesātas pēc Krimināllikuma 195. panta, kā arī piemin, ka Latvijā ieradīsies Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu ekspertu komiteja *Moneyval*, kas vērtēs noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas un apkarošanas efektivitāti, beigās tiek norādīts, ka 2019. gadā notiks Latvijas tiesiskā regulējuma atbilstības izvērtēšana Varšavas konvencijas prasībām.

¹² Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Otrā daļa (IX–XVII nodaļa). Otrās papildinātais izdevums, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 80. lpp.

¹³ Tieslietu ministrijas 2016. gada 15. decembra vēstule Nr. 1-11/4464 “Par priekšlikumu iesniegšanu likumprojektam “Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” (Nr. 634/Lp12)”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/3B239B1CF9DBF91BC225808E0030EF5B?OpenDocument>

Pēc tam, kad tika izklāstīti norādītie fakti, Tieslietu ministrija sniedza šādu grozījumu nepieciešamības pamatojumu: “Ievērojot visu iepriekš minēto, ir izstrādāts priekšlikums likumprojektam, samazinot nepieciešamo personas zināšanas līmeni no “zinot” uz “apzinoties”, ko var vērtēt kā zemāku nekā konkrētas zināšanas par to, ka persona zina līdzekļu noziedzīgo izcelsmi.”¹⁴

Tādējādi, veicot minēto grozījumu teleoloģisko interpretāciju, secināms, ka jēdziena “apzinoties” intelektuālā momenta latiņa ir zemāka par jēdziena “zinot” intelektuālā momenta latiņu. Apzināšanās kā intelektuālā momenta latiņu faktiski raksturo Varšavas konvencijas 9. panta trešās daļas a) punktā norādītais, ka likumpārkāpējam ir bijušas tikai aizdomas, ka attiecīgais īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi. Minētais jāpapildina ar šī likuma 5.panta pirmajā prim daļā paredzēto, ka par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ir atzīstamas arī šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3. punktā minētās darbības, kad persona apzināti pieļāva, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti. Šo normu Tieslietu ministrija iesniedza Saeimā uz likumprojekta “Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” (Nr. 634/Lp12) izskatīšanu trešajā lasījumā. Priekšlikumi saistīti ar Varšavas konvencijas 9. panta trešajā daļā norādīto.¹⁵

Tātad šobrīd nevis Krimināllikumā, bet Likuma 5.pantā ir nostiprināta ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas subjektīvo pusi saistītās atziņas, kuras intelektuālā momenta latiņu nolaiž līdz apzinātās pieļaušanas līmenim. Personas apziņā šī pieļaušana var izpausties kā viens no iespējamajiem alternatīviem variantiem. Proti, persona domā, ka manta, iespējams, ir noziedzīgi iegūta, bet varbūt arī nav. Šādā gadījumā, kā vēlāk autors arī pamatos, ļoti svarīgi pierādīt predikatīva noziedzīga nodarījuma esamību.

Domājams, ka spēkā esošā Kriminālprocesa likuma 124. panta septītās daļas redakcija nemainīs praktiķu uzskatus par to, ka jāpierāda kaut kāda predikatīvā noziedzīgā nodarījuma esamība. Pierādot Krimināllikuma 195.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ir jāpierāda nozieguma priekšmeta noziedzīgā izcelsme, bet nav jāpierāda, kura konkrēti predikatīvā noziedzīga nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti, ņemot vērā, ka Latvijā visi noziedzīgi nodarījumi ir predikatīvie noziedzīgie nodarījumi. Tā piemēram, ja ir zināms, ka ir izdarīti vairāki noziedzīgie nodarījumi, kuru rezultātā gūti līdzekļi (piemēram, narkotisko vielu

¹⁴ LETA. Rosina sodīt, ja persona vispārēji apzināsies noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas veikšanu. 2017.gada 3.janvāris. Pieejams: <https://www.apollo.lv/5979727/rosina-sodit-ja-persona-vispareji-apzinaties-noziedzīgi-iegutu-līdzekļu-legalizācijas-veikšanu>

¹⁵ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. 13.06.2019. Latvijas Vēstnesis, Nr.129, 28.06.2019. Stājās spēkā 29.06.2019.

tirdzniecība un kontrabanda), nav jāpierāda tieši, no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti.”¹⁶

Jāatzīst, ka minētās atziņas atzīstamas par sašaurināto Kriminālprocesa likuma 124. panta septītās daļas interpretācijas variantu. Šis variants nav loģisks, ņemot vērā jau minēto Varšavas konvencijas 9. panta 5. punkta prasību, ka iepriekšēja vai vienlaicīga notiesāšana par predikatīvo nodarījumu nav priekšnoteikums tam, lai personu notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Paplašināto Kriminālprocesa likuma 124. panta septītās daļas interpretācijas variantu, kurā formulējums “nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti” attiecas uz nezināmu notikumu, varētu izmantot, ja tiek izslēgti visi iespējamie nenoziedzīgie līdzekļu iegūšanas varianti. Pie šīs interpretācijas jāpatur prātā, ka ne visi prettiesiskie līdzekļu iegūšanas varianti ir noziedzīgās iegūšanas varianti.

1.2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas izcelsme un ar to biežāk saistītās kļūdas

Latvijas tiesību akti nosaka, ka par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem ir uzskatāmi līdzekļi, kuri tieši vai netieši iegūti personas īpašumā vai valdījumā, izdarot noziedzīgu nodarījumu vai citos Kriminālprocesa likumā noteiktajos gadījumos.

Līdzekļi par noziedzīgi iegūtiem atzīstami Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Jāņem vērā, ka Latvijā vēl aizvien par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu nevar atzīt nodarījumus, kuros personai būtu vajadzējis apzināties, ka attiecīgais īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi, kas atbilst Varšavas konvencijas 9. panta trešās daļas b) punktā norādītajam, kaut gan šie nodarījumi satur visu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas objektīvo pazīmju kopumu. Tieslietu ministrija norāda, “ka ir nepieciešams steidzami veikt grozījumus Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 5.panta pirmajā daļā, ņemot vērā Varšavas konvencijā un tās paskaidrojošajā ziņojumā paredzēto iespēju saukt personas pie atbildības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju arī gadījumos, kad personai vajadzēja apzināties, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti”.¹⁷

¹⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 187. lpp.

¹⁷ Tieslietu ministrijas 2016. gada 15. decembra vēstule Nr. 1-11/4464 “Par priekšlikumu iesniegšanu likumprojektam “Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” (Nr. 634/Lp12)”. Pieejama:

Domājams, ka šobrīd Tieslietu ministrijai iecere varētu tikt uzskatīta par neiespējamu Krimināllikuma 9. panta otrās un trešās daļas formulējuma dēļ. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana ir noziedzīgs nodarījums ar formālo sastāvu. Šādiem nodarījumiem, ņemot vērā Krimināllikuma 9. pantā paredzēto, iespējams konstatēt tikai tiešu nodomu, jo tikai tieša nodoma formulējumā minētas ne tikai sekas, bet arī kaitīguma pazīme. Netieša nodoma, kā arī neuzmanības konstatēšanu iespējams veikt tikai nodarījumiem ar materiālu sastāvu, kur ir sekas, jo minētie vainas formu veidi Krimināllikuma 9. un 10. pantā ir sasaitīti tikai ar sekām. Tādējādi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana ir tīšs nodarījums ar tiešu nodomu.

Krimināllikuma 9. panta otrā daļa paredz, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar tiešu nodomu, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi vai arī apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējusies to iestāšanos.¹⁸ Vai var uzskatīt, ka persona apzinās sava nodarījuma kaitīgumu situācijā, kad viņa nezina par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, bet tai vajadzēja to apzināties? Šķiet, ka nē, jo kaitīgumu persona sāks apzināties tikai tad, kad viņai parādīsies aizdomas par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi.

Jānorāda, ka šobrīd praksē ļoti svarīgi novilkt robežu starp aizdomu esamību par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi un šīs izcelsmes apzināšanās pienākumu. Modelēsim iespējamu situāciju. Personai uz ielas pienāk klāt trūcīgi ģērbies cilvēks un piedāvā nopirkt 20 000 eiro dārgu pulksteni par 200 eiro. Persona nopērk šo pulksteni, zinot minētā pulksteņa patieso vērtību un nejautājot cilvēkam par tā izcelsmi. Šī situācija, protams, skar gan jautājumu par ienākumu deklarēšanu, gan atziņu, ka likuma nezināšana neatbrīvo no atbildības. Taču, paliekot tikai šauri noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses rāmjos, jāatzīst, ka šī persona būs izdarījusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un intelektuālā momenta laikā attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi tiks sasniegta, ja personas apziņā parādīsies doma, ka šai mantai, iespējams, ir noziedzīga izcelsme.

Plašas izmaiņas, attiecībā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu notika tieši 2005. gada 1. jūnijā, kad vecā redakcija, kur bija noteikts: “Par noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu, pārkāpjot likumā noteiktās prasības un apzinoties šo līdzekļu

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/3B239B1CF9DBF91BC225808E0030EF5B?OpenDocument>

¹⁸ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15., ar grozījumiem līdz 30.06.2019.

vai mantas iegūšanas noziedzīgumu” tika aizstāta ar spēkā esošo formulējumu: “Par noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu”.¹⁹

Tāpat arī ar grozījumiem ir paplašināts personu loks, uz kurām attiecināmas likuma normas. Tajā iekļaujami arī maksātnespējas procesa administratori, ārpakalpojuma grāmatveži, zvērināti revidenti, zvērinātu revidentu komercsabiedrības un nodokļu konsultanti, kā arī jebkura cita persona, kas apņemas sniegt palīdzību nodokļu jautājumos vai rīkojas kā starpnieks šādas palīdzības sniegšanā. Ir noskaidrots, ka piedāvātais risinājums labāk palīdzēs organizēt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku pārvaldību, jo personas, kurām ir lieli naudas līdzekļi, kuru izcelsme ir apšaubāma, vairs nevarēs tos visus saņemt skaidrā naudā, skaidrots likumprojekta anotācijā. Tāpat kredītiestādēm un finanšu iestādēm aizliegts atvērt un uzturēt anonīmus individuālos seifus. Savukārt, lai novērstu gadījumus, kad darbinieki, kuri ir ziņojuši par aizdomām attiecībā uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, ir tikuši pakļauti draudiem vai naidīgām darbībām, noteikts aizliegums šādas personas sodīt vai citādi tieši vai netieši radīt viņiem nelabvēlīgas sekas.²⁰

Neraugoties uz to, ka Krimināllikuma 195. panta dispozīcija kopš 2005. gada 1. jūnija ir nemainīga, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas sastāvs pēdējos gados ir ļoti būtiski mainījies. Izmaiņas saistītas ar grozījumiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā.

Krimināllikuma 195. panta dispozīcijā nav norādīts uz citu normatīvu aktu, kur būtu paredzētas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas pazīmes. Tomēr bieži šo normu dēvē par blanketu normu.

Piemēram, Latvijas Universitātes profesors Uldis Krastiņš vienā no savām publikācijām norāda: “Krimināllikuma 195. pants ir blanketa norma, jo šā panta dispozīcijā ir nosaukta tikai prettiesiskā darbība, bet tās izpaušme jeb šī nozieguma objektīvās puses pazīmes ir noteiktas šī likuma 5. pantā, kura saturs tad arī veido noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jēdziena pamatnostādnes.”²¹

¹⁹ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieņemts: 17.07.2008. Stājās spēkā: 13.08.2008. Latvijas Vēstnesis, Nr.116, 30.07.2008. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.16

²⁰ Ministru Kabinets. Saeima trešajā lasījumā atbalsta grozījumus Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Publicēts: 2019.gada 13.jūnijā. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/aktualitates/saeima-tresaja-lasijuma-atbalsta-grozijumus-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-un> (skatīts 21.03.2020).

²¹ Krastiņš U. Novitātes Krimināllikuma 195. un 314. panta regulējumā. Jurista Vārds, 28.11.2017., Nr. 49 (1003).

Būtiski ir norādīt, ka Krimināllikuma 5. pantā ir noteiktas ne tikai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas objektīvās puses pazīmes, bet arī šī nozieguma subjektīvās puses pazīmes.²²

Tālāk, šajā nodaļā būtiski ir noskaidrot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas jēdzienu un būtību.

Proti, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 4.pantā norādīts, ka līdzekļi ir atzīstami par noziedzīgi iegūtiem, ja personas īpašumā vai valdījumā tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā un citos Krimināllikumā noteiktajos gadījumos. Ar jēdzienu „noziedzīgi iegūti līdzekļi” saprot Krimināllikumā lietoto terminu „noziedzīgi iegūta manta”.²³

Tā vēl, būtiski norādīt, ka papildus Krimināllikumā noteiktajiem par noziedzīgi iegūtiem uzskatāmi arī līdzekļi, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona:

1) kura ir iekļauta kādā no Ministru kabineta noteiktu valstu vai starptautisko organizāciju sastādītajiem to personu sarakstiem, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā;

2) kura ir iekļauta uz Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma pamata Ministru kabineta sastādītajā sankciju subjektu sarakstā nolūkā cīnīties pret iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā;

3) par kuru operatīvās darbības subjektiem, pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai vai tiesai ir informācija, kas dod pietiekamu pamatu šo personu turēt aizdomās par tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kurš saistīts ar terorismu, vai līdzdalību tajā.²⁴

Būtiski norādīt, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma mērķis ir novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu.²⁵

²² Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15., ar grozījumiem līdz 30.06.2019.

²³ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieņemts: 17.07.2008. Stājās spēkā: 13.08.2008. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.116, 30.07.2008. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.16, ar grozījumiem līdz 28.06.2019.

²⁴ Turpat.

²⁵ Valsts Ieņēmumu Dienests. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. Publicēts: 2020.gada 5.februāris. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-noversana> (skatīts 21.03.2020).

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu virzīšana caur finanšu sistēmu, lai apslēptu to pretlikumīgo izcelsmi un piešķirtu tiem likumīgu izskatu. Lai gan virspusēji noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija var likties viegli definējama, to ir ārkārtīgi sarežģīti izmeklēt un izvirzīt apsūdzības.²⁶

Būtībā, kā to norāda Juriss žurnālā „Jurista Vārds” „Saskaņā ar Strasbūras Konvenciju²⁷ un Varšavas Konvenciju²⁸ ar noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem jāsaprot jebkurš ekonomisks ieguvums no kriminālnoziedzumiem. Attiecībā uz predikatīvā nozieguma jēdzienu konvencijas satur identisku skaidrojumu, norādot, ka tas ir jebkurš kriminālnoziedzums, kura rezultātā ir gūti ienākumi, kas var kļūt par konvenciju attiecīgajos pantos definētā kriminālsodāmā nodarījuma priekšmetu”.²⁹

Finanšu un Kapitāla Tirgus Komisijas mājas lapā arī tiek definēts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas termins. Proti, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija jeb naudas “atmazgāšana” ir darbības, kuru rezultātā līdzekļi, kas iegūti no nelegālām/kriminālām darbībām tiek virzīti caur finanšu sistēmu tādā veidā, lai rastos iespaids, ka līdzekļi iegūti no likumīgiem avotiem. Izdošanās gadījumā likumpārkāpēji gūst labumu no šādi iegūtiem līdzekļiem. Nepieciešamība legalizēt prettiesiskā ceļā (noziedzīgi) iegūtus līdzekļus ar finanšu sistēmas starpniecību ir nozīmīga prettiesisku darbību izdošanās nodrošināšanai. Iesaistītās personas meklē veidus, kā izmantot pasaules finanšu iestādes, lai gūtu labumu no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem. Pasaules finanšu sistēmu integrācija, barjeru atcelšana brīvai kapitāla plūsmai un tehnoloģiju attīstība ir krietni atvieglājušas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas iespējas, vienlaikus padarot sarežģītāku iespēju izsekot veiktās legalizācijas posmiem”.³⁰

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju bieži veido sarežģītu darījumu virknes un dažādu jurisdikciju neskaitāmām kredītiestādēm. Tādas finanšu institūcijas kā naudas maiņas punktus, apdrošinātājus, brokerus un tirgotājus arī aizvien vairāk izmanto personas, kuras nodarbojas ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.³¹

²⁶ Buchanan, B. Money laundering a global obstacle, Research in International Business and Finance, Volume 18, Issue 1, 2004. 127.p.

²⁷ Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Latvijas Vēstnesis, 23.10.1998. Nr. 308

²⁸ Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism Warsaw, 16.V.2005. Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/198.htm> (skatīts 21.03.2020).

²⁹ Juriss, J. Jurista Vārds. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās. Krimināllikuma 195.panta piemērošana. - Rīga: VSIA Latvijas Vēstnesis”, 19.04.2011

³⁰ Finanšu un Kapitāla Tirgus Komisija. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. 2020. Pieejams: <https://www.fktk.lv/klientu-aizsardziba/noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-noversana/> (skatīts 21.03.2020).

³¹ Buchanan, B. Money laundering a global obstacle, Research in International Business and Finance, Volume 18, Issue 1, 2004. 127.p.

1980.gadu beigās tika pieņemtas divas starptautiskas konvencijas, kurās īpaša uzmanība tika pievērsta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas problēmai. Pirmā no tām bija 1988. Gada 20. decembrī parakstītā „ANO konvencija par narkotiku un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu”²², kura plašāk pazīstama kā Vīnes konvencija.

Latvija, kura ir ANO dalībvalsts kopš 1991. gada, Vīnes konvenciju ratificēja 1993.gada 11. maijā, un tā stājās spēkā 1994. gada 25. maijā³². Šī konvencija tika izveidota, lai sekmētu cīņu ar nelegālu narkotisku vielu ražošanu, tirdzniecību un lietošanu, cita starpā nosakot, ka valstis, kuras šo konvenciju ir parakstījušas, kriminalizē narkotisku vielu tirdzniecībā iegūtās naudas legalizāciju. Kas īpaši jāuzsver konvencijā, tika arī izteikta nepieciešamība radīt mehānismus, kas veicinātu starptautisko sadarbību cīņā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

1991. gada 10. jūnijā tika izdota Eiropas Kopienų Padomes direktīva Nr.91/308/EEC³³, kas pazīstama kā pirmā direktīva, kura noteica, ka ES valstīm un kandidātvalstīm ir jāveido vienota dalībvalstu politika noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā, jo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija tās apjomu un brīvās kapitāla kustības dēļ var nopietni apdraudēt ES finanšu sistēmas. Pirmajā direktīvā vērsta uzmanība uz faktu, ka valstu strauji augošā finanšu sistēma varētu tikt izmantota noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai, liekot par uzdevumu finanšu institūcijām veikt padziļinātu klienta izpēti pirms darījumu uzsākšanas un pirms ticis sasniegts ziņošanas sliekšnis, kā arī saglabāt personu identifikācijas dokumentus ne mazāk kā piecus gadus pēc darījuma veikšanas. Vienlaicīgi direktīva paredzēja ieviest aizsargājošas normas personām, kuru pienākums ir sniegt ziņas par aizdomīgiem un neparastiem darījumiem centralizētām kontroles institūcijām. 2001. gada 4. decembrī Eiropas Parlaments un ES Padome apstiprināja direktīvu nr.2001/97/EC³⁴ jeb otro direktīvu, izveidojot konsolidēto ES direktīvu, kura būtiski papildināja un paplašināja 1. direktīvā noteiktās prasību robežas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā, iekļaujot tajā FATF rekomendāciju prasības.

Otrā direktīva padziļināja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas definīciju, paplašinot predikatīvo noziegumu sarakstu, tai skaitā, ar korupciju. Direktīva paredzēja pienākumus

³² Par pievienošanu 1988. gada 19. decembra Konvencijai pret narkotiku un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu: LR Augstākās Padomes lēmums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 26.septembris, Nr.133

³³ Eiropas Kopienų Padomes direktīva nr.91/308/EEC. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1991:166:0077:061:LV:HTML> (skatīts 21.03.2020).

³⁴ Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes apstiprinātā direktīva Nr.2001/97/EC. Pieejams: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0097:EN:HTML> (skatīts 21.03.2020).

privātā sektora institūcijām (kredītiestādēm, finanšu un citām institūcijām) izveidot savu iekšējo normatīvo bāzi, identificēt klientus, veikt savlaicīgu ziņojumu sagatavošanu FIV.

2006. gada 1. augustā Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome apstiprināja nr.2006/70/EC³⁵ jeb trešo direktīvu. Līdz ar tās apstiprināšanu spēku zaudēja abas iepriekšējās direktīvas. Trešajā direktīvā akcentēta uzmanība bija ne tikai uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, bet arī uz terorisma finansēšanas novēršanu, paplašināts to personu loks, kurām bija saistošas „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma” prasības (notāri, juristi, grāmatveži, nekustamo īpašumu aģenti, kazino un citi), ja darījumu summa sasniedz piecpadsmit tūkstošus EUR.³⁶

Trešajā direktīvā iekļauta „politiski ietekmējamās personas” definīcija un noteikta procedūra tās kā klienta uzticamības pārbaudēm. Par trešās direktīvas prasību neizpildīšanu Eiropas Komisijai ir tiesības vērsties Eiropas Kopienas Tiesā (angļu valodā - *European Court of Justice*), kas arī tika veikts 2008.gada 16.oktobrī attiecībā pret Beļģiju, Īriju, Spāniju un Zviedriju, kuras savas valsts likumdošanā netika ieviesušas trešās direktīvas prasības.³⁷ Eiropas Kopienas Tiesas lēmumi ir saistoši ES dalībvalstīm, un par atkārtotu ES direktīvu neizpildi paredzēti arī ievērojami naudas sodi.

Turpretī 2017.gada jūnijā stājās spēkā Ceturtā direktīva par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu. Tā stiprina spēkā esošos noteikumus un padarīs cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu efektīvāku. Tā arī uzlabo pārredzamību, lai novērstu nodokļu apiešanu. Direktīva stājas spēkā laikā, kad jau ir ievērojami pavirzījušās uz priekšu diskusijas ar Eiropas Parlamentu un Padomi par papildu pasākumiem šīs direktīvas stiprināšanai. Komisija publicējusi arī ziņojumu, kas palīdzējusi dalībvalstu iestādēm praksē labāk cīnīties ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riskiem. Kā pieprasīts bija direktīvā, Komisija novērtēja ar dažādām nozarēm un finanšu produktiem saistītus nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas riskus. Publicētajā ziņojumā identificētas riskam visvairāk pakļautās nozares un visizplatītākie paņēmieni, ko noziedznieki izmanto nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai. Komisijas priekšsēdētāja pirmais vietnieks Franss **Timmermans** teica: *“Legalizēti līdzekļi ir kā skābeklis noziedzībai, terorismam un nodokļu apiešanai. Mums, cik vien iespējams, jāpārtrauc tā piegāde. Šodien pieņemtie stingrākie*

³⁵ Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes apstiprinātā direktīva Nr.2006/70/EC. Pieejams: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:214:0029:01:LV:HTML> (skatīts 21.03.2020).

³⁶ Eiropas Komisija. Stājas spēkā stingrāki ES noteikumi, kuru mērķis ir novērst nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, nodokļu apiešanu un terorisma finansēšanu. 2017.gada 26.jūnijs. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_17_1732 (skatīts 21.03.2020).

³⁷ Preses relīze ES mājaslapā par trešās direktīvas prasību neizpildi. Pieejams: http://europa.eu/rapid/pressrelease_IP-08-1522_en.htm (skatīts 21.03.2020).

*noteikumi ir liels solis uz priekšu, bet tagad mums jāpanāk drīza vienošanās par turpmākiem uzlabojumiem, ko Komisija ierosināja pagājušā gada jūlijā.” Turpretī tieslietu, patērētāju un dzimumu līdztiesības komisāre **Vera Jourova** sacīja: “Teroristi un noziedznieki joprojām atrod veidus, kā finansēt savas darbības un no jauna iepludināt ekonomikā nelikumīgi iegūtus līdzekļus. Jaunie noteikumi, kas stājas spēkā šodien, ir būtiski turpmāku nepilnību novēršanai. Es aicinu visas dalībvalstis ieviest tos nekavējoties, jo zemāki standarti vienā valstī vājinās cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu visā ES. Es arī aicinu ātri vienoties par turpmāku pārskatīšanu, ko Komisija ierosināja pēc “Panamas dokumentu” skandāla, lai palielinātu pārredzamību attiecībā uz faktiskajām īpašumtiesībām.”³⁸*

Piektā direktīva par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu uzlabos finanšu ziņu vākšanas vienību pilnvaras, palielinās pārredzamību attiecībā uz informāciju par faktiskajiem īpašniekiem, kā arī regulēs virtuālās valūtas un priekšapmaksas kartes, lai labāk novērstu teroristu finansēšanu. Dalībvalstīm direktīva ir jātransponē valsts tiesību aktos līdz 2020. gada janvārim. Pēc tam, kad 2018. gadā tika atklāti vairāki nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas gadījumi, Komisija kopā ar Eiropas uzraudzības iestādēm un Eiropas Centrālo banku 2018. gada maijā izveidoja kopīgu darba grupu. Pamatojoties uz darba grupas ieteikumiem, Komisija 2018. gada septembrī izdeva paziņojumu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu un prudenciālās uzraudzības sistēmu stiprināšanu un jaunus noteikumus, lai stiprinātu Eiropas Banku iestādes lomu. Līdz ar to, pieņemot piekto kapitāla prasību direktīvu, 2018. gada decembrī tika nostiprināts nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas aspekts saistībā ar banku uzraudzības tiesību aktiem.³⁹

Jānorāda, ka Komisija jau 2016. gada jūlijā pieņēma priekšlikumu, kura mērķis bija vēl vairāk pastiprināt ES noteikumus par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, lai vērstos pret terorisma finansēšanu un palielinātu pārredzamību, attiecībā uz uzņēmumu un trastu patiesajiem īpašniekiem. Komisija aicina Eiropas Parlamentu un Padomi pabeigt šo likumdošanas darbu, cik drīz vien iespējams, lai jaunie noteikumi varēja stāties spēkā pēc iespējas ātrāk. Pamatojoties uz Ceturto direktīvu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, šie noteikumi radījuši stabilu ES regulējumu noziedzīgi iegūtu līdzekļu

³⁸ Eiropas Komisija. Stājas spēkā stingrāki ES noteikumi, kuru mērķis ir novērst nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, nodokļu apiešanu un terorisma finansēšanu. 2017.gada 26.jūnijs. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_17_1732 (skatīts 21.03.2020).

³⁹ Eiropas Komisija. Cīņa pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu: Komisija novērtē riskus un aicina labāk īstenot noteikumus. 24.07.2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/latvia/news/c%20AB%20C5%2086a-pret-nelikum%20ABgi-ieg%20ABtu-l%20ABdzek%20BCu-legaliz%208lciju-un-teroristu-finans%2093%20Alanu-komisija-nov%2093rt%2093_lv (skatīts 21.03.2020).

legalizācijas novēršanas jomā. Jānorāda, ka nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas regulējums sastāv no diviem tiesību instrumentiem (IP/15/5001): no “Ceturtās direktīvas par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu” un no “Līdzekļu pārskaitījumu regulas”, kas pieņemtas 2015. gada 20. maijā. Komisija jau 2016. gada jūlijā bija nākusi klajā ar priekšlikumu par to, kā labāk apkarot terorisma finansēšanu un nodrošināt lielāku pārredzamību finanšu darījumos pēc atklājumiem tā saukto „Panamas dokumentu” lietā (IP/16/2380). Šo grozījumu mērķis bija nodrošināt augsta līmeņa aizsardzību attiecībā uz finanšu plūsmām no augsta riska trešām valstīm, uzlabot finanšu ziņu vākšanas vienību piekļuvi informācijai, tostarp centralizētiem banku kontu reģistriem, un apkarot teroristu finansēšanas risku, kas saistīts ar virtuālām valūtām un priekšapmaksas kartēm.⁴⁰

Būtiski arī norādīt, ka Eiropas Padomē izveidota institucionālā sistēma cīņai ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju – Eiropas Padomes Noziedzības problēmu komiteja (CDPC), kura savukārt izveidojusi Eiropas Padomes ekspertu komiteju noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu izvērtēšanai (angļu valodā - *The Council of Europe Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism*, turpmāk tekstā - MONEYVAL). MONEYVAL tika dibināta 1997.gadā, šobrīd tās sastāvā ir 30 valstis, tai skaitā Latvija, un tiek nozīmēti pārstāvji no 2 FATF dalībvalstīm.⁴¹

MONEYVAL uzdevums ir izpētīt Eiropas Padomes dalībvalstis, kuras nav FATF locekles, un sniegt atzinumu Eiropas Padomē par situāciju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā konkrētajā valstī. MONEYVAL izstrādā atbilstošu dokumentāciju, tostarp pašregulācijas un abpusējiem novērtējumiem, ja nepieciešams, sniedz ieteikumus novērtētajām valstīm, lai uzlabotu efektivitāti cīņā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī sniedz atbalstu starptautiskajai sadarbībai. Ekspertu atzinums par situāciju pārbaudītajā valstī tiek publicēts Eiropas Padomes un FATF ikgadējā ziņojumā par situāciju pasaulē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sfērā

Tieši ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas subjektīvās puses pazīmju formulējuma pilnveidi ir saistītas pēdējā laika būtiskākās izmaiņas minētā nozieguma sastāvā. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir šādas darbības:

⁴⁰ Eiropas Komisija. Stājas spēkā stingrāki ES noteikumi, kuru mērķis ir novērst nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, nodokļu apiešanu un terorisma finansēšanu. 2017.gada 26.jūnijs. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_17_1732 (skatīts 21.03.2020).

⁴¹ Par Moneyval. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/About/MONEYVAL_in_brief_en.asp (skatīts 21.03.2020).

1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas nolūkā slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības;

2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;

3) noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, ja šo tiesību rašanās brīdī ir zināms, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;

4) līdzdalība kādā no šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3. punktā minētajām darbībām.”⁴²

Kā redzams, visos noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas veidos paredzēts, ka persona, kura šo noziegumu izdara, zina, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti. Taču kopš 2011. gada 29. aprīļa īpašs nolūks – slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības – vairs nav obligāta visu noziedzīgu līdzekļu legalizēšanas veidu pazīme. Minētais īpašais nolūks ir obligāta noziedzīgu līdzekļu legalizēšanas subjektīvās puses pazīme tikai gadījumos, kad nozieguma objektīvā puse izpaužas kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana. Ja nozieguma objektīvā puse, piemēram, ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, īpašs nolūks nav jākonstatē, lai atzītu, ka šis noziegums ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana.

Ņemot vērā minēto, krimināltiesību normu piemērotājiem, norobežojot Krimināllikuma 195. pantu no 314. panta, šobrīd jāizvēlas starp profesora piedāvājumu un Tieslietu ministrijas pārstāves norādīto. Ja krimināltiesību normu piemērotājs izvēlēšies pievienoties Tieslietu ministrijas pārstāves norādītajam, viņam būs jāspēj pamatot, ka šis nodarījums apdraudēja tautsaimniecības intereses.

Šajā sakarā jānorāda uz Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2017. gada 16. februāra lēmumu lietā Nr. 11360041415 (SKK—100/2017), kurā analizēts Krimināllikuma XIX nodaļā (Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā) ietvertā noziedzīgā nodarījuma – mantas nobēdzināšana – objekts. Gluži tāpat kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, arī mantas nobēdzināšana apdraud tautsaimniecību. Minētajā nolēmumā Augstākā tiesa norāda uz Ekonomikas un finanšu vārdnīcā sniegto tautsaimniecības jēdziena skaidrojumu: “Tautsaimniecība, ekonomika (*economy*), saimniecisko darbību kopums valstī. Atbilstoši ANO pieņemtajai ekonomikas nozaru klasifikācijai visa saimnieciskā darbība ir iedalīta 15

⁴² Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieņemts: 17.07.2008. Stājās spēkā: 13.08.2008. Latvijas Vēstnesis, Nr.116, 30.07.2008. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.16

nozarēs, kuras daļa divās grupās – sešās ražošanas nozarēs (lauksaimniecība, zvejniecība, ieguves rūpniecība, apstrādes rūpniecība, elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgāde un celtniecība) un deviņās pakalpojumu nozarēs (tirdzniecība, transports, izglītība, veselības aizsardzība, bankas un finanšu starpniecība u.c.).” Tādējādi, ja krimināltiesību normas piemērotājs uzskatīs, ka persona, kura nozaga kurpju pāri un to pārdeva, izdarīja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, būs jāpierāda, kāda tautsaimniecības nozare tika apdraudēta. Vai tiešām kurpju tirdzniecības nozare vispār izjutīs, ka viens no tās tirgotajiem apaviem tiek pārdots, pat ja tas tiek darīts par zemāku cenu nekā tirdzniecības vietā? Vai valsts budžets izjutīs šīs nelikumīgās ekonomikas daļas – viena apavu pāra pārdošanas – sekas?

Būtiski atzīmēt, ka kriminālatbildības kontekstā būtiskāk ir akcentēt uzmanību uz to, ka persona, kura rīkojas ar līdzekļiem, ir pārliecināta, ka tie ir noziedzīgi iegūti, nevis akcentēt uzmanību uz to, ka līdzekļi patiešām ir noziedzīgi iegūti.

Svarīgi izcelt Tieslietu ministrijas pamatojumā par Kriminālprocesa likuma 124. panta septītās daļas nepieciešamību norādīto: “4. novērtēšanas kārtā Eiropas Padomes *Moneyval* komiteja 2012. gada 5. jūlija ziņojumā par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmas atbilstību (iepriekšējām) FATF rekomendācijām attiecībā uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma pierādīšanu Latvijai norādīja, ka augstais pierādīšanas sliekšnis attiecībā uz predikatīvo noziedzīgo nodarījumu ietekmē Latvijas cīņas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanu efektivitāti.⁴³

Neraugoties uz to, ka Latvijas pārstāvji informēja, ka iepriekšēja vai vienlaicīga notiesāšana par predikatīvo nodarījumu nav priekšnoteikums tam, lai personu notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, tomēr eksperti saņēma dažādus viedokļus no praktiķiem un secināja, ka, lai gan likums nenosaka tādu prasību, tomēr praksē pastāv kritērijs, ka, lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, ir jāpierāda predikatīvais noziedzīgais nodarījums. Tādējādi autonomo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas gadījumu (kuros nav zināms konkrēts predikatīvais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā līdzekļi tika iegūti) izmeklēšana un novēršana ir nopietns izaicinājums Latvijai.”⁴⁴

Latvija izvēlējās iet ceļu, kurā saskaņā ar spēkā esošo Kriminālprocesa likuma 124. panta septīto daļu ir svarīgi pierādīt, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti. Ja pierādīt līdzekļu noziedzīgu izcelsmi neizdosies, bet tiek pierādīts, ka persona bija pārliecināta, ka līdzekļi ir

⁴³ Kriminālprocesa likums. Pieņemts: 21.04.2005. Stājās spēkā: 01.10.2005. Latvijas Vēstnesis, Nr.74, 11.05.2005. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.11, ar grozījumiem līdz 10.12.2019.

⁴⁴ Tieslietu ministrijas 2017. gada 5. oktobra vēstule Nr. 1-11/3025 “Par priekšlikumiem likumprojektam “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr. 1000/Lp12)” pirms otrā lasījuma. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/B7BAB9DBF812AB14C22581B0002EB9AA?OpenDocument> (skatīts 21.03.2020).

noziedzīgi iegūti, ir kļūda attiecībā uz noziedzīga nodarījuma priekšmetu. Tad nodarījums faktiski jākvalificē kā mēģinājums izdarīt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. “Personas kļūdas par dažādiem nodarījuma izdarīšanas apstākļiem saistās ar viņas apziņu, tāpēc tās iespējamās vienīgi nodarījumos, kas izdarīti ar tiešu nodomu. Persona vēlas sasniegt noteiktu noziedzīgu rezultātu, bet savā darbībā vai bezdarbībā, kas vērsta uz šī rezultāta sasniegšanu, pieļauj kļūdu no viņas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ un nesasniedz vēlamo rezultātu, tāpēc šādi nodarījumi jākvalificē kā nozieguma mēģinājums.”⁴⁵

Runājot par Latviju, ir būtiski norādīt uz krimināllietu statistiku šajā jomā, kura apliecina faktu, ka 2019.gadā ir pieaudzis tiesai nodoto krimināllietu skaits tieši par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Tāpat ir arī pieaudzis to personu skaits, kurām ir celta apsūdzība pēc Krimināllikuma 195.panta.

Proti, kā rāda statistika, tad 2019.gadā tiesai nodotas 59 krimināllietas 102 personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195.panta. Salīdzinājumam 2017.gadā tiesai tika nodotas 10 krimināllietas 33 personu apsūdzībā, savukārt 2018.gadā 23 krimināllietas 54 personu apsūdzībā. Kopumā pēdējo gadu laikā šie rādītāji dubultojušies. 2019.gada pārskata periodā no 2017.līdz 2019.gadam prokuratūra kopumā 103 krimināllietās uzsākusi kriminālvajāšanu pret 195 personām apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195.panta. Ja 2017.gadā uzsākta kriminālvajāšana 16 krimināllietās pret 40 personām, tad 2019.gadā jau 65 krimināllietās uzsākta kriminālvajāšana pret 118 personām. Tik būtiskam pieaugumam par pamatu ir arī plašā prokuroru apmācība par šiem jautājumiem. Pēdējos gados pieaugusi prokuroru dalība dažādās mācībās, kas veltītas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanai un noziedzīgi iegūtas mantas identificēšanai un konfiscēšanas nodrošināšanai. Ja 2017.gada otrajā pusgadā šādās apmācībās piedalījās 30 prokurori, tad attiecīgi 2018.gadā – 193 un 2019.gadā – gandrīz 330 prokurori piedalījās dažādās ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas jomu saistītās apmācībās.⁴⁶

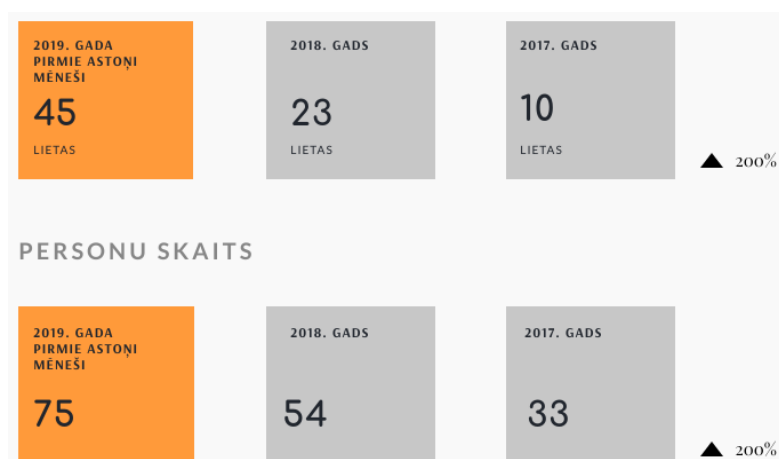
Tā vēl, 2019. gada pirmajos astoņos mēnešos būtiski pieaudzis tiesai nodoto krimināllietu skaits par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Tāpat būtiski pieaudzis to personu skaits, kurām celta apsūdzība pēc Krimināllikuma 195. panta. Kā liecina statistika, līdz 2019.gada 31.augustam tiesai bija nodotas 45 krimināllietas 75 personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195.panta. 2017.gadā tiesai tika nodotas 10 krimināllietas 33 personu

⁴⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 184. lpp.

⁴⁶ Latvijas Republikas Prokuratūra. Ievērojami pieaudzis nodoto krimināllietu skaits par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Publicēts: Cilvēks, Valsts, Likums. 2020.gada 27.februārī. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/313630-ievrojami-pieaudzis-nodoto-kriminallietu-skaits-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-2020> (skatīts 21.03.2020).

apsūdzībā, savukārt 2018.gadā 23 krimināllietas 54 personu apsūdzībā. Kopumā pēdējo gadu laikā šie rādītāji dubultojušies. Tāpat salīdzinājumā ar iepriekšējo *Moneyval* vērtēšanas periodu, kad vērtētāji konstatēja tikai vienu lietu par tā saukto *stand-alone* un vienu par *third-party* noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, 2019.gada pirmajos četros mēnešos 22 no 47 personām bija izvirzītas apsūdzības tieši par šiem gadījumiem.⁴⁷

Tālāk tiek atainotas tiesai nodotās lietas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā, sk.1.1.att..

1.1.att. Tiesai nodotās lietas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā (tiesai nodoto lietu skaits)⁴⁸

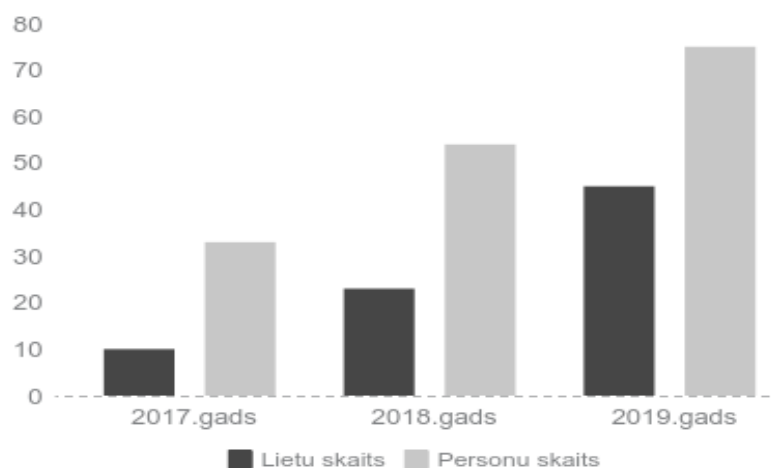
No augstāk minētā būtiski minēt ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera norādīto, saistībā uz augstāk redzamo statistiku: „Tā kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošana noteikta par prioritāti, darbs ir nesis arī rezultātu uzlabošanos. Turklāt ne tikai statistika liecina par šo krimināllietu pirmstiesas izmeklēšanas efektivitātes uzlabošanos, bet arī mācību pasākumi un aktīva iesaiste vadlīniju izstrādē, veicinot izmeklētāju un prokuroru vienotu izpratni”.⁴⁹

Tālāk būtiski atainot par personu un lietu skaitu par pēdējiem trīs gadiem, sk.1.2.att..

⁴⁷ Kalnmeiers, Dubultojies tiesai nodoto lietu skaits par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. 27.09.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/ekalnmeiers-dubultojies-tiesai-nodoto-lietu-skaits-par-noziedzīgi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-2031> (skatīts 21.03.2020).

⁴⁸ Latvijas Republikas Prokuratūra. Tiesai nodoto lietu skaits noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā 27.09.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/media/vizualis.png> (skatīts 21.03.2020).

⁴⁹ Turpat.

1.2.att. Personas un lietu skaits par 2017., 2018. un 2019 gadu⁵⁰

Aldis Lieljuksis rakstā žurnālā „Jurista Vārds” norāda, ka, pētot ekonomikas globalizācijas procesus pasaulē, kriminoloģijas speciālisti konstatējuši noteiktas sakarības starp ekonomikas un noziedzības globalizācijas procesiem, respektīvi, veidojas transnacionālas noziedzīgas grupas, kas iesaistās ekonomisko noziegumu izdarīšanā starptautiskā līmenī.⁵¹

Kas attiecas uz aktuālāko krimināllietā, saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, būtiski norādīt uz likvidējamajā “ABLV Bank”, par kuru notiek pašlaik kriminālprocess, saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vismaz 50 000 000 EUR apmērā. Būtiski norādīt, ka šajā lietā ir veikta virkne izmeklēšanas darbību, saistībā ar kriminālprocesu, kurā organizēta grupa, kurā ietilpst vairāku valstu pārstāvji, laika posmā no 2015.gada līdz 2018.gadam veica noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, veicot pārskaitījumus likvidējamajā “ABLV Bank” par faktiski nenotikušiem darījumiem.⁵²

Kā noskaidrots, tad kriminālprocess uzsākts pēc Finanšu izlūkošanas dienesta (FID) informācijas. Atbilstoši prokuratūras rīcībā esošajai informācijai grupas dalībnieki pārsvarā legalizēja Krievijā un Baltkrievijā noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Sākotnēji šie līdzekļi tika ieskaitīti kontos, kas reģistrēti ārpus Eiropas Savienības. Savukārt pēc tam grupas dalībnieki reģistrēja dažādu uzņēmumu kontus "ABLV Bank". Pārsvarā šie uzņēmumi bija reģistrēti Apvienotajā Karalistē un Kīprā. Pēc tam, kad nauda tika ieskaitīta "ABLV Bank" kontos,

⁵⁰ Latvijas Republikas Prokuratūra. Tiesai nodoto lietu skaits noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā 27.09.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/media/vizualis.png> (skatīts 21.03.2020).

⁵¹ Lieljuksis, A. Jurista Vārds. Par klientu identifikāciju. Lai ierobežotu nelegālās naudas plūsmu. Rīga: VSIA „Latvijas Vēstnesis”, 11.09.2001

⁵² Latvijas Republikas Prokuratūra. Paziņojumi presei. Notiks preses konference par kriminālprocesu saistībā ar 50 miljonu EUR legalizāciju likvidējamajā “ABLV Bank”. 2020.gada 30.janvārī. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/notiks-preses-konference-par-kriminalprocesu-saistiba-ar-50-miljonu-eur-legalizaciju-likvidejamaja-ablv-bank-2097> (skatīts 21.03.2020).

atsevišķi bankas darbinieki esot palīdzējuši ar padomiem, lai šos līdzekļus varētu legalizēt un tie netiktu arestēti. Tādā veidā, prokuratūras ieskatā, bankas darbinieki palīdzēja, lai līdzekļi varētu tikt pārskaitīti uz citām bankām. Kā noskaidrojās, vēlāk arī tiks vērtēts, vai pati kredītiestāde ir bijusi iesaistīta nelikumīgajās darbībās. Prokuratūra šajā lietā ir arestējusi līdzekļus ne mazāk kā pusotra miljona eiro apmērā. Šteinbergs pēc tiesas sēdes norādīja, ka Ovsjaņņikovs tiek turēts aizdomās gan par naudas līdzekļu atmazgāšanu lielā apmērā, gan par dokumentu viltošanu. Prokurors apliecināja, ka Ovsjaņņikovs bijis "ABLV Bank" darbinieks, kā arī norādīja, ka viņam ir bijusi saistība ar vakar apcietināto aizdomās turamo juristu Andri Putniņu. Savukārt Ovsjaņņikova aizstāve Ieva Timmermane žurnālistiem paziņoja, ka nekādi komentāri netiks sniegti. Pats uzņēmējs ne pirms, ne pēc tiesas sēdes nekādus komentārus nesniedza, kā arī slēpa savu seju no žurnālistiem. Latvijas Televīzija iepriekš vēstīja, ka Ovsjaņņikovs ir bijušais "ABLV Bank" privātbaņķieris. "Firmas.lv" informācija liecina, ka Ovsjaņņikovs ir valdes loceklis uzņēmumā "Manat", kas 2018.gadā strādāja ar 2 583 146 eiro apgrozījumu. 100% uzņēmuma kapitāldaļu pieder Baltkrievijas pilsonei Darjai Terehinaī. Vēsturiski "Manat" kapitāldaļu turētājs arī bijis "Manat Holdings", kas bijis reģistrēts Seišelu salu republikā, kas plaši pazīstama kā ofšoru zona.⁵³

No augstāk minētā piemēra, protams ir skaidrs, ka ir nepieciešams arī nodrošināt to, lai pastāvētu iestādes, kuras savstarpēji sadarbojoties spētu sekmīgi un ātri izsekot noziedzīgo grupējumu finanšu darījumiem. Viena no institūcijām, kura valstī nodarbojas ar šādiem starptautiskiem noziegumiem, ir Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, kas ir speciāli izveidota valsts institūcija, kas darbojas prokuratūras pārraudzībā un likumā noteiktajā kārtībā saņem, apstrādā un analizē ziņojumus par neparastiem un aizdomīgiem finanšu darījumiem, kā arī likumā paredzētajos gadījumos nodod šo informāciju kontroles, pirmstiesas izmeklēšanas un tiesu iestādēm, kā arī prokuratūrai.⁵⁴

Ārvalstīs institūcijas ar Kontroles dienestam līdzīgām funkcijām tiek dēvētas par „finanšu izlūkošanas vienību” (angļu valodā - *Financial Intelligence Unit*, turpmāk tekstā - FIV). Kā to norāda Egmonta grupa, vienas no lielākajām FIV apvienībām: „Salīdzinoši ātrā informācijas apmaiņa, kura neprasa ievērot dažādas papildus sarežģītas formas, tajā pašā laikā ievērojot privātpersonu personas datu aizsardzību, ir piešķīrusi FIV aizvien svarīgāku lomu cīņā pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.”⁵⁵

⁵³ LETA. ABLV Bank kriminālprocesā starp personām ar tiesībām uz aizstāvību ir arī viens bijušais bankas valdes loceklis. 2020.gada 30.janvārī. Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/zinas/369259-ablv-bank-kriminalprocesa-starp-personam-ar-tiesibam-uz-aizstavibu-ir-ari-viens-bijusais-bankas-valdes-loceklis> (skatīts 21.03.2020).

⁵⁴ Kontroles dienests. 2020. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/kontakti/kontroles-dienests> (skatīts 21.03.2020).

⁵⁵ Egmonta grupas FIV apraksts. Pieejams: <http://www.egmontgroup.org/about/what-is-an-fiv> (skatīts 21.03.2020).

Noskaidrots, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija pastāv ikvienā valstī (piemēram, Eiropas Parlamenta TAX3 komiteja atzīst, ka Eiropā no noziedzīgas darbības tiek iegūti apmēram 110 miljardi eiro gadā) un ar to ir saskārusies ikviena finanšu iestāde tās pastāvēšanas laikā. Tās, kuras šādus skandālus spējušas pārdzīvot, apzinājušās savas kļūdas un dārgi par tām maksājušās ar reputāciju un lieliem sodiem (piemēram, pasaulē kredītiestādēm kopš 2008. gada sodos par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jautājumiem piemēroti 26 miljardi dolāru). Galvenais ir tas, vai finanšu iestāde un pati valsts apzinās, ka tas ir noticis, nenoliedz to, sadarbojas un vēlas to nepieļaut nākotnē. Ikvienai valstij jāapzinās, ka reputācija finanšu pasaulē ir būtiskākais. To cita starpā nodrošina ar konsekventu neiecietību pret finanšu noziegumiem un atbilstošu risku kultūru. Risku kultūra prasa finanšu iestādei zināt savu klientu, viņa klientus un biznesu. Jo riskantāki ir darījumi, jo vairāk finanšu iestādei jāiegūst informācija no klienta, bieži vien prasot daudz un detalizētu informāciju.⁵⁶

Jāsecina, ja reputācija ir zaudēta, tad tikai nepieciešama konsekventa un izlēmīga rīcība, kas stāv priekšā ne vienai vien finanšu iestādei Eiropā un pasaulē, lai būtu iespēja turpināt sniegt pakalpojumus klientiem un netikt izolētam no starptautiskās finanšu sistēmas.

No augstāk minētā jāsecina, ka par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas mēģinājumu varētu atzīt tikai tos gadījumus, kad persona ir pārliecināta par līdzekļu noziedzīgu izcelsmi, lai gan līdzekļiem nav tādas izcelsmes. Ja personai ir aizdomas par līdzekļu noziedzīgu izcelsmi, bet viņa arī pieļauj līdzekļu legālu izcelsmi, pie atbildības šo personu varētu saukt tikai situācijā, kad līdzekļiem patiesi ir noziedzīga izcelsme. Pretējā gadījumā iznāk, ka persona pieļauj arī, ka līdzekļi ir legāli, to noziedzīga izcelsme nav pierādīta, bet viņa tiks atzīta par vainīgu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā.

⁵⁶ Risku kultūra un pārvaldība cīņai ar finanšu noziegumiem. Publicēts: 30.aprīlis 2019. Nr. 17/18 (1075/1076)

2. KRIMINĀLLIKUMA 195.PANTA SASTĀVA ANALĪZE UN INTERPRETĀCIJA AR CITĀM LIKUMA NORMĀM

2.1. Krimināllikuma 195.1 panta sastāva analīze un ar to saistītā problemātika

Attiecīgā Krimināllikuma 195.1 panta pirmajā daļā ir noteikts, ka par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu fiziskai vai juridiskai personai, kas ar likumu pilnvarota pieprasīt informāciju par darījumu un tajā iesaistīto finanšu līdzekļu vai citas mantas patieso īpašnieku vai patieso labuma guvēju, kā arī par likumā noteikto ziņu par patieso labuma guvēju nesniegšanu vai apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai vai juridiskajai personai – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.⁵⁷

No šī panta pirmās daļas izriet, ka attiecīgais sods būtu piemērojams tikai tad, ja persona apzināti būtu sniegusi nepatiesas ziņas saistībā ar patiesā labuma guvēju vai arī ja persona ziņas nav sniegusi vispār. Tomēr persona varētu sniegt ziņas par personu, kas patiesībā nav patiesā labuma guvējs, arī to neapzinoties, jo, iespējams, darījuma ķēdē patiesā labuma guvējs ir kāda neatklāta persona. Tā rezultātā varētu rasties grūtības attiecīgās tiesību normas un kriminālsoda piemērošanā noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ.

Ņemot vērā minēto, autors drīzāk sliecas pievienoties profesora U. Krastiņa paustajām atziņām par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas priekšmeta vērtību virs ievērojama apmēra, lai gan ne vienmēr autors piekrīt visam, ko pētnieki norāda savās atziņās. Piemēram, autoram nav saprotams, kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu lielā apmērā var atzīt par nodarījumu ar materiālu sastāvu. Krimināllikuma komentāros autori konsekventi visos gadījumos, kad kvalificējošā pazīme ir “lielā apmērā”, iekavās ieraksta – materiāls sastāvs. Arī, komentējot Krimināllikuma 195.panta trešo daļu, tiek norādīts: “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir izdarīta lielā apmērā (materiāls sastāvs), ja nozieguma priekšmeta – noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas – kopējā vērtība legalizācijas izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu.”⁵⁸

⁵⁷ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15.

⁵⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016. 120. lpp.

Autors uzskata, ka Krimināllikuma 195.1 pantā noteiktais kriminālsoda apmērs ir pārāk mazs un neietver sevī visus riska momentus, kas varētu būt saistīti ar patiesā labuma guvēju nenorādīšanas problemātiku. Ar Krimināllikuma 195.1 panta 2019. gada 3. jūlija redakciju ir veikti būtiski uzlabojumi, jo iepriekš Latvijā bija kriminalizēta tikai nepatiesas informācijas sniegšana par patiesā labuma guvēju, kura tika vērsta pret fiziskām vai juridiskām personām, nevis pret valsts struktūrām. Tas teorētiski radīja situāciju, ka uzņēmumi varēja nenorādīt savus īstos patiesā labuma guvējus, bet gan personas, kuras tikai fiktīvi vada uzņēmumu, lai gan peļņu beigās saņēma sankciju sarakstā iekļauta persona.

Tā kā fiziskās personas un juridiskās personas visbiežāk par patiesā labuma guvējiem varētu uzzināt Uzņēmumu reģistrā, pieprasot informāciju, rodas problemsituācija gadījumā, ja sniegtā informācija Uzņēmumu reģistram nav bijusi patiesa vai ir nepilnīga.

Atbilstoši NILLTFN 18. panta trešajai daļai likuma subjekts noskaidro klienta patieso labuma guvēju vismaz vienā no šādiem veidiem:

- 1) saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par patieso labuma guvēju;
- 2) izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām;
- 3) patstāvīgi noskaidrojot patieso labuma guvēju, ja ziņas par patieso labuma guvēju nevar iegūt citādi.⁵⁹

Tādējādi, ja patiesā labuma guvējs nebūtu atklāts vai arī, ja būtu nepatiesi atklāts, patiesā labuma guvēja noskaidrošana gulstas uz attiecīgā likuma subjekta – fizisko vai juridisko personu – pleciem.

2.2. Krimināllikuma 195. un 314. panta konkurence

Krimināllikuma 314.pants nosaka kārtību par noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanos, glabāšanu un realizēšanu. Par mantas, kuras vērtība nepārsniedz ievērojamu apmēru, iegādāšanos, glabāšanu vai realizēšanu, apzinoties, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.⁶⁰

⁵⁹ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums, 18. panta trešā daļa.

⁶⁰ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15.

Kas attiecas uz krimināllikuma 195.panta un 134.panta pazīmju analīzi, tad autors vēlas pievērst uzmanību minētā nodarījuma objektīvās puses pazīmei – priekšmetam.

Būtiski minēt faktu, ka pēc 2011.gada 29.aprīļa grozījumiem Likumā praksē krimināltiesību normu piemērotāji nespēja norobežot Krimināllikuma 195. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu no Krimināllikuma 314.pantā paredzētā. Vienīgā pazīme, kas šos nodarījumus norobežoja, bija noziedzīga nodarījuma grupas objekts.

Respektīvi, Krimināllikuma 195.pantā paredzētais nodarījums apdraud tautsaimniecību, bet Krimināllikuma 314.pantā – jurisdikciju. Ja persona rīkojas ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, tā vienmēr apdraudēs gan tautsaimniecību, gan jurisdikciju. Noteikt, kuru minēto interesi nodarījums skar vairāk, faktiski nav iespējams. Tādēļ likumdevējs izvēlējās iet vienkāršāko ceļu un paredzēt Krimināllikuma 314. pantā paredzētā nodarījuma priekšmeta vērtības augšējo robežu. Proti, ar 2017. gada 22. jūnija likumu “Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā, likumdevējs Krimināllikuma 314. pantā paredzēto dispozīciju izteica jaunā redakcijā: “Par mantas, kuras vērtība nepārsniedz ievērojamu apmēru, iegādāšanos, glabāšanu vai realizēšanu, apzinoties, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā”. Tādējādi, ja persona iegādāsies vienu nozagtu kurpju pāri, kuru vērtība nepārsniedz likuma “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.1 panta pirmajā daļā paredzēto ievērojamā apmēra summu, proti, nepārsniedz desmit Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, šī persona vairāk apdraud kriminālprocesa intereses, kurā šī zādzība tiek izmeklēta.⁶¹ Taču, ja persona iegādāsies veselu kravu ar kurpēm, kuru vērtība pārsniedz desmit Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, šī persona sāk jau vairāk apdraudēt godīgu konkurenci, valsts budžeta līdzekļus nesamaksāto nodokļu apmērā un citas tautsaimniecības intereses.

Jāsecina, ka tieši noziedzīgā nodarījuma priekšmets kļuva par Krimināllikuma 195. panta un 314. panta konkurences risinājuma pazīmi.

Zīmīgi, ka grozījumi Krimināllikuma 314. pantā tika ierosināti atkal tikai likumdošanas procesa stadijā, kad likumprojekts tika gatavots izskatīšanai Saeimā trešajā lasījumā. Turklāt Tieslietu ministrija piedāvāja Krimināllikuma 314. pantu vispār izslēgt no Krimināllikuma, nevis izteikt to jaunā redakcijā. Tieslietu ministrija piedāvājumu motivēja: “Priekšlikums [...] paredz izslēgt Krimināllikuma 314. pantu, kas nosaka kriminālatbildību par mantas iegādāšanos vai realizēšanu, apzinoties, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā. Ir identificēts, ka šobrīd Krimināllikuma 314. pantā ietvertais noziedzīgais nodarījums – noziedzīgā kārtā iegūtas

⁶¹ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15.

mantas iegādāšanās vai realizēšana – ir identisks Krimināllikuma 195. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses izpausmēm, kas ietvertas Likuma 5. panta pirmajā daļā. [..]⁶²

Šādu divu normu esamība Krimināllikumā neveicina pozitīvu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas praksi, jo tādējādi veidojas situācija, ka par vienu un to pašu darbību personu var saukt pie atbildības gan par Krimināllikuma 314. pantā, gan par Krimināllikuma 195. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Turklāt Tieslietu ministrija ir konstatējusi, ka ir izveidojusies kļūdaina tiesību normu piemērošanas prakse, kas balstās uz pieņēmumu, ka Krimināllikuma 195. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi raksturo speciālais nolūks – slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi, attiecinot šo nolūku uz visām darbībām, kas minētas Likuma 5. panta pirmajā daļā.”⁶³

Jāatzīst, ka Tieslietu ministrijas tradīcija iesniegt svarīgus grozījumus saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanu uz Saeimas otro vai trešo lasījumu būtiski apgrūtina normas teleoloģisko interpretāciju. Arī saistībā ar grozījumiem Krimināllikuma 314. pantā ir vairāki neatrisināti jautājumi, kas likumdošanas procesā netika detalizēti analizēti. Piemēram, kā jau autors norādīja, Krimināllikuma 314. pantā pēc grozījumiem parādījās norāde uz noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtības augšējo robežu. Šo priekšmetu kā Krimināllikuma 195. un 314. pantā paredzēto nodarījumu norobežošanas kritēriju izceļ arī profesors U. Krastiņš, kurš iet tālāk un norāda, ka faktiski ar šiem grozījumiem tika dekriminalizēta pašlegalizācija līdz ievērojamiem apmēriem.

Proti, profesors raksta: “Izdarot grozījumus Krimināllikuma 314. pantā, likumdevējs izteicis principiālu nostāju – kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju saskaņā ar Krimināllikuma 195. pantu iestājas tikai tādos gadījumos, kad noziedzīgi iegūtu līdzekļu vērtība sasniedz vismaz desmit minimālo mēnešalgu kopsommu, neatkarīgi no tā, vai predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izdarījis pats legalizētājs vai cita persona.”⁶⁴

Šim apgalvojumam faktiski oponē Tieslietu ministrijas Krimināltiesību departamenta juriste Dina Spūle, norādot: “Būtiski ir uzsvērt, ka ievērojams apmērs kopš 2017. gada 1.

⁶² Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15.

⁶³ Tieslietu ministrijas 2017. gada 31. marta vēstule Nr. 1-11/1065 “Par priekšlikumiem likumprojektam “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 629/Lp12)” pirms otrā lasījuma. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/7F602D19E4C113DBC22580F40030CF92?OpenDocument> (skatīts 21.03.2020).

⁶⁴ Krastiņš U. Novitātes Krimināllikuma 195. un 314. panta regulējumā. Publicēts: Jurista Vārds, 28.11.2017., Nr. 49 (1003).

augusta ir attiecināms tikai uz tām darbībām, kas paredzētas Likuma 5. panta pirmās daļas 3. punktā. Savukārt darbības, kas paredzētas Likuma 5. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā, tāpat kā līdz 2017. gada 22. jūnijam veiktie grozījumi, kvalificējamās kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija saskaņā ar Krimināllikuma 195. pantu neatkarīgi no noziedzīgi iegūtās mantas vērtības.”⁶⁵

Protams, ka minētās pretrunas saistītas ar ļoti necaurskatāmo likumdošanas procesu Saeimā, kurā netiek skaidri un nepārprotami norādīts uz normas jēgu un būtību. Likumdošanas procesā netika skaidri norādīts, ka ar grozījumiem nenotiek pašlegalizācijas dekriminalizācija, ja līdzekļu vērtība nesasniedz ievērojamu apmēru. Likumdošanas procesā arī netika skaidri norādīts, kā tad kvalificēt mantas, kuras vērtība nepārsniedz ievērojamu apmēru, iegādāšanos, glabāšanu vai realizēšanu, apzinoties, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā, ja to izdarījusi organizētā grupa. Jānorāda, ka ar grozījumiem Krimināllikuma 314. pantā tika izslēgta otrā daļa, kurā bija paredzēta kvalificējošā pazīme – organizētā grupa.⁶⁶

D. Spūle norāda: “Turpmāk personas, kuras realizēs citas personas noziedzīgi iegūtos līdzekļus, kas pārsniedz ievērojamu apmēru vai izdarīts lielā apmērā vai organizētā grupā bez nolūka slēpt un maskēt to noziedzīgo izcelsmi, vai palīdzēs citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības, saucamas pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikuma 195. pantu.”⁶⁷

Tā vēl, autors vēlas norādīt uz tādu ietu, kur tiesai tika nodota lieta pret Latvijas Bankas prezidentu I. Rimšēviču par kukuļņemšanu un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Kā zināms, vēl 2019.gada 9. jūlijā, Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurore Viorika Jirgena tiesai bija nodevusi krimināllietu divu personu apsūdzībā par kukuļošanu. Minētajā krimināllietā Latvijas Bankas prezidents Ilmārs Rimšēvičs tika apsūdzēts pēc Krimināllikuma 320.panta ceturtās daļas gan par kukuļa piedāvājuma un kukuļa – apmaksāta atpūtas brauciena – pieņemšanu, gan par kukuļa piedāvājuma un kukuļa – naudas – pieņemšanu. Tāpat viņš apsūdzēts pēc Krimināllikuma 195.panta trešās daļas, proti, par noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu legalizēšanu. Krimināllietā uzņēmējs Māris Martinsons apsūdzēts pēc Krimināllikuma 323.panta otrās daļas un 20.panta ceturtās daļas, t.i., kukuļa piedāvājuma atbalstīšanu, Krimināllikuma 320.panta ceturtās daļas un 20.panta ceturtās daļas, t.i., kukuļa pieņemšanas

⁶⁵ Spūle D. Aktuālie tiesību aktu grozījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā. Publicēts: Jurista Vārds, 10.07.2018., Nr. 28 (1034).

⁶⁶ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15.

⁶⁷ Spūle D. Aktuālie tiesību aktu grozījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā. Publicēts: Jurista Vārds, 10.07.2018., Nr. 28 (1034).

atbalstīšana. Viņš apsūdzēts arī pēc Krimināllikuma 195.panta trešās daļas, proti, par noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu legalizēšanu. Noskaidrots, ka tiesai nodotajā krimināllietā ir uzsākts process pret juridisko personu par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu, kvalificējot šī uzņēmuma interesēs izdarītās darbības pēc Krimināllikuma 195.panta trešās daļas. Pašlaik lieta nodota Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesai.⁶⁸

No augstāk minētā ir būtiski norādīt uz pamatsastāvu, proti, kur pamatsastāvā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana ir nodarījums ar formālo sastāvu.

Lai lielo apmēru atzītu par sekām, likumdevējam minētā panta trešajā daļā būtu jāieraksta: “Par šā panta pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās nodarīja zaudējumus lielā apmērā [..].” Taču šobrīd minētā norma ir formulēta: “Par šā panta pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas lielā apmērā [..]”, tādēļ autors uzskata, ka augstāk minētie nodarījumi ir ar formālo sastāvu.

2.3. Krimināllikuma 195. un 313. panta konkurence

Ar 2017. gada 22. jūnija likumu “Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā, likumdevējs ieviesa jaunu Krimināllikuma 314. pantā paredzētā nodarījuma objektīvās puses pazīmi – noziedzīgā kārtā iegūtas mantas glabāšana. Paralēli Krimināllikuma 313. pantā vēl aizvien palika paredzēta kriminālatbildība par noziedzīgā kārtā iegūtu priekšmetu iepriekš neapsolītu slēpšanu. Jāatzīst, ka glabāšana un slēpšana daudzējādā ziņā ir līdzīgas darbības. Turklāt noziedzīgā kārtā iegūtu priekšmetu iepriekš neapsolīto slēpšanu saskaņā ar Likuma 5. pantā paredzēto var atzīt arī par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

Krimināllikuma 313.panta formulējums jau ilgstoši ir nepilnīgs. Tas paredz kriminālatbildību sasaistē ar predikatīva noziedzīga nodarījuma klasifikāciju.

Krimināllikuma 313.pants nosaka kārtību par iepriekš neapsolītu slēpšanu. Par noziedznieka, kā arī nozieguma izdarīšanas rīku un līdzekļu, nozieguma pēdu iepriekš neapsolītu slēpšanu, ja slēpjamais noziegums ir smags, soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu. Par tādām pašām darbībām, ja slēpjamais

⁶⁸ Latvijas Republikas prokuratūra. Tiesai nodod lietu pret Latvijas Bankas prezidentu I. Rimšēviču par kukuļņemšanu un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. 09.07.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/tiesai-nodod-lietu-pret-latvijas-bankas-prezidentu-i-rimsevicu-par-kukulnemsanu-un-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-1996> (skatīts 21.03.2020).

noziegums ir sevišķi smags, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.⁶⁹

Vienlaikus likumdevējs Krimināllikumā paredzēja trīs noziedzīgus nodarījumus, kuru laikā var noziedzīgi iegūt līdzekļus lielā apmērā, kaut vai daudzu miljonu eiro apmērā, taču šie nodarījumi ir mazāk smagi noziegumi. Tie ir Krimināllikuma 182. panta otrajā daļā paredzētā elektroenerģijas, siltumenerģijas un gāzes patvaļīga patērēšana, elektronisko sakaru pakalpojumu patvaļīga izmantošana, Krimināllikuma 198. panta otrajā daļā paredzētā neatļauta labumu pieņemšana un Krimināllikuma 288.4 panta pirmajā daļā paredzētā politiskās organizācijas (partijas) vai politisko organizāciju (partiju) apvienības nelikumīga finansējuma pieņemšana un izspiešana.

Minētās nepilnības, iespējams, atrisinās grozījumi, kas Saeimā virzīti ar likumprojektu "Grozījumi Krimināllikumā" (Nr. 6/Lp13). Jānorāda, ka šoreiz grozījumi Saeimā iesniegti ar likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju) visiem trim Saeimas lasījumiem. Likumprojekts paredz izslēgt 313. panta pirmās daļas dispozīcijā vārdus "vai noziedzīgā kārtā iegūtu priekšmetu".

Piedāvājums ir loģisks un anotācijā korekti pamatots. Vienlaikus anotācijā minēta arī Krimināllikuma 22. panta otrā daļa, kas paredz, ka par iepriekš neapsolītu slēpšanu un neziņošanu neatbild noziegumu izdarījušās personas saderinātais, laulātais, vecāki, bērni, brāļi un māsas, vecvecāki un mazbērni, kā arī tā persona, ar kuru noziegumu izdarījusī fiziskā persona dzīvo kopā un ar kuru tai ir kopīga (nedalīta) saimniecība, norādot, ka "Latvija, pievienojoties starptautiskajiem dokumentiem, proti, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijai pret transnacionālo organizēto noziedzību, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijai pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti, Eiropas Padomes Konvencijai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju, kas uzliek pienākumu kriminalizēt noteiktas darbības kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, ir uzņēmusies šīs saistības, tostarp noteikt noziedzīgi iegūtu līdzekļu (mantas) slēpšanu kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

Minētās starptautiskās saistības neparedz izņēmumus attiecībā uz tiesību normu subjektiem. Vienīgais izņēmums, ko paredz starptautiskās konvencijas [...] attiecas uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegādāšanos, turēšanu valdījumā vai lietošanu, kas paredz, ka dalībvalstis šādas darbības kriminalizē, saskaņā ar savas tiesību sistēmas pamatprincipiem. Tādējādi dalībvalstīm ir iespēja nodrošināt dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa

⁶⁹ Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15.

ievērošanu attiecībā uz personu, kas ir izdarījusi predikatīvo noziedzīgo nodarījumu un noziedzīgi iegūto mantu lieto vai patērē, neveicot Krimināllikuma 5. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā minētās darbības.”⁷⁰

Ja likumdevējs vēlas sašaurināt Krimināllikuma 22. panta otrās daļas tvērumu, ar anotāciju vien nepietiks. Pirmkārt, no Krimināllikuma 22. panta pirmās daļas, kas paredz, ka “nozieguma izdarītāja vai līdzdalībnieka, kā arī nozieguma izdarīšanas rīku un līdzekļu, nozieguma pēdu vai noziedzīgā kārtā iegūtu priekšmetu iepriekš neapsolīta slēpšana un neziņošana par noziegumu nav līdzdalība, un kriminālatbildība par to iestājas tikai šajā likumā paredzētajos gadījumos” būtu jāizslēdz vārdi “noziedzīgā kārtā iegūtu priekšmetu”. Otrkārt, būtu jāizvērtē, vai tas ir samērīgi, ka, ja tēvs noslēps ieroci, ar kuru dēls noslepkavojis vairākus cilvēkus, tēvu pie kriminālatbildības nevarēs saukt, bet, ja tēvs noslēps dēla nozagto mantu, tēvu varēs saukt pie kriminālatbildības.

Autors uzskata, ka no Krimināllikuma 22. panta pirmās daļas norādi uz noziedzīgā kārtā iegūtu priekšmetu varētu izslēgt, ja praksē būtu pilnīga skaidrība par slēpšanas, kā arī citu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas objektīvajā pusē ietilpstošo darbību vai bezdarbību variantu kā tautsaimniecību apdraudošas rīcības saturu.

⁷⁰ Likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 6/Lp13) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/0B046EB8A012276EC225833E0037B320?OpenDocument> (skatīts 21.03.2020).

3. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS APKAROŠANAS PROBLEMĀTIKA UN TĀS NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ANALĪZE

Analizējot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas problemātiku, ir nepieciešams apskatīt vēl vienu problēmjomājumu, ko 2012. gadā Moneyval norādīja 4. kārtas novērtējuma ziņojumā par Latviju, proti, predikatīvā noziedzīgā nodarījuma konstatēšana, no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi ir iegūti. Šajā 4. kārtas novērtējumā Moneyval secināja, ka augstais pierādīšanas sliekšnis attiecībā uz predikatīvo noziedzīgo nodarījumu būtiski ierobežo iespējas saukt pie atbildības personu par autonomu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Tika secināts, ka šādas prakses pamatā ir nevis neatbilstošs tiesiskais regulējums, bet gan atturīga praktiķu pieeja predikatīvo noziedzīgo nodarījumu pierādīšanai, kā arī atšķirīgie viedokļi par to, vai ir nepieciešams notiesājošs spriedums par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu.⁷¹

Gatavojoties Moneyval novērtēšanas 5. kārtai, Tieslietu ministrija 2017. gada rudenī rīkoja augsta līmeņa sanākumi, kurā piedalījās Tieslietu ministrijas, Ģenerālprokuratūras, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta, Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldes un Kriminālizlūkošanas vadības pārvaldes pārstāvji, kā arī tiesneši.

Sanāksmes laikā dalībnieki secināja – joprojām ir kļūdaini uzskats, ka, lai notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, ir nepieciešams pierādīt, kura noziedzīgā nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti. Sanāksmes dalībnieki vienojās, ka ir nepieciešama likumā norma, kas skaidri un nepārprotami nosaka: lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, nav jāpierāda, kāda konkrēti predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti, kā to paredz Varšavas konvencijas 9. panta piektās un sestās daļas nosacījumi.⁷²

Minētā norma Latvijai ir saistoša kopš Varšavas konvencijas. Varšavas konvencijas 9. panta piektā daļa nosaka, ka ikviena dalībvalsts nodrošina to, ka iepriekšēja vai vienlaicīga notiesāšana par predikatīvo nodarījumu nav priekšnoteikums tam, lai personu notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Savukārt panta sestā daļa paredz ikvienai dalībvalstij nodrošināt to, ka saskaņā ar šo pantu personu var notiesāt par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ja ir pierādīts, ka līdzekļi ir iegūti, izdarot predikatīvu noziedzīgu nodarījumu,

⁷¹ Spūle D. Aktuālie tiesību aktu grozījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā. Publicēts: Jurista Vārds, 2018.gada 10.jūlijs., Nr. 28 (1034)

⁷² Turpat.

turklāt šādā gadījumā nav precīzi jāpierāda, ar kuru noziegumu ir saistīta šāda īpašuma ieguve.

Varšavas konvencijas paskaidrojošā raksta (*Explanatory note*) 100. punktā tiek skaidrots, ka šīs konvencijas 9. panta piektā daļa risina praktisku problēmu, kas ir konstatēta vairāku valstu novērtējumos, proti, lai notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, ir nepieciešams notiesājošs spriedums par predikatīvo noziedzīgo nodarījumu. Tiek uzsvērts, ka tāpēc Varšavas konvencija nosaka pienākumu dalībvalstīm nodrošināt, ka iepriekšēja vai vienlaicīga notiesāšana par predikatīvo nodarījumu nav priekšnoteikums tam, lai personu notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Varšavas konvencijas autori uzskatīja, ka, ietverot piektajā daļā šādu skaidrojumu, tiek atvieglots darbs tiesībsargājošām iestādēm attiecībā uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu pierādīšanu, jo tādējādi predikatīvais noziedzīgais nodarījums (vai tas būtu ārvalstī izdarīts vai pašmāju) tiktu noteikts, balstoties uz netiešajiem vai cita veida pierādījumiem (*circumstantial or other evidences*). Varšavas konvencijas autoru ieskatā, šāda norma ir nepieciešama autonomu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas gadījumiem, īpaši ja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu veic trešās personas. Savukārt attiecībā uz Varšavas konvencijas 9. panta sesto daļu tās paskaidrojošā raksta 101. punktā tiek norādīts, ka tā saistās ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas predikatīvā noziedzīgā nodarījuma pierādīšanu. Lai atvieglotu tiesībsargājošām iestādēm personu saukšanu pie atbildības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, konvencijas autori ir uzsvēruši, ka nav jāpierāda, kāda konkrēti predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti, ja to var izsecināt no lietas apstākļiem. Savukārt, paskaidrojot, ka šī daļa attiecas uz konkrētajām darbībām, kas minētas Varšavas konvencijas 9. panta 1. punkta a) vai b) apakšpunktā, konvencijas autori vēlējās norādīt, ka šī tiesību norma ir jāskata kontekstā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu definīciju, kas ir noteikta 9. pantā un īpaši tā pirmajā daļā, kura norāda uz “tīšām” darbībām. Tādējādi dalībvalstis var ieviest 9. panta sestās daļas prasības, nosakot, ka persona, kas veica noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, apzinājās, ka līdzekļi ir iegūti predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā, bez nepieciešamības pierādīt, kura konkrēti noziedzīga nodarījuma rezultātā līdzekļi tika iegūti.⁷³

Ievērojot minēto, būtu vēlreiz jāuzsver: Varšavas konvencija pieļauj to, ka līdzekļu noziedzīgo izcelsmi pierāda ar netiešiem pierādījumiem, bez norādes uz konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem. Varšavas konvencija skaidri nosaka: valstij nav pienākums pierādīt, ka attiecīgie līdzekļi ir iegūti konkrēta noziedzīga nodarījuma rezultātā, jo tādējādi

⁷³ Spūle D. Aktuālie tiesību aktu grozījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā. Publicēts: Jurista Vārds, 2018.gada 10.jūlijs., Nr. 28 (1034)

tiktu nepamatoti sašaurināta Varšavas konvencijas darbība. Varšavas konvencija nosaka, ka valstij kā minimums ir jāsavāc tāds netiešo pierādījumu kopums, balstoties uz kuru var secināt, ka līdzekļiem ir noziedzīga izcelsme.

Ievērojot panākto vienošanos ekspertu vidū, Tieslietu ministrija iesniedza priekšlikumus grozījumiem NILLTFNL un Kriminālprocesa likumā. Saeima 2017. gada 26. oktobrī NILLTFNL 5. pantu papildināja ar jaunu daļu, kas nosaka, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu ir atzīstama neatkarīgi no tā, vai konstatēts, no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi konkrēti ir iegūti.⁷⁴

Savukārt priekšlikums grozījumam Kriminālprocesa likumā paredz papildināt 124. pantu ar jaunu daļu, kas nosaka: lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, nav nepieciešams pierādīt, kura noziedzīgā nodarījuma rezultātā līdzekļi konkrēti ir iegūti. Proti, pierādot Krimināllikuma 195. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ir jāpierāda nozieguma priekšmeta noziedzīgā izcelsme, bet nav jāpierāda, kura konkrēti predikatīvā noziedzīgā nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti, ņemot vērā, ka Latvijā visi noziedzīgie nodarījumi ir predikatīvie noziedzīgie nodarījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā. Minēto grozījumu mērķis ir nostiprināt Varšavas konvencijā ietvertu principu, kas nosaka, ka izmeklēšanas gaitā nav jākoncentrējas uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma konstatēšanu, kuru rezultātā līdzekļi ir iegūti, bet ir pietiekami pierādīt, ka līdzekļi ir iegūti noziedzīgā ceļā.

Te vēlētos minēt Nīderlandes pieredzi cīņā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un pierādīšanas standartu attiecībā uz līdzekļu izcelsmi. Nīderlandes pieeja attiecībā uz predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir līdzīga kā Latvijā – visi noziedzīgie nodarījumi, kas ir noteikti Nīderlandes Krimināllikumā, ir predikatīvie noziedzīgie nodarījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā. 2011. gada 25. februārī FATF veiktajā Nīderlandes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un apkarošanas sistēmas novērtējumā tiek pozitīvi uzsvērts tās Augstākās tiesas 2004. gada 28. septembra spriedums lietā Nr. NJ 2007, 278, kurā tiesa skaidro, ka nav nepieciešams pierādīt, ka līdzekļi vai īpašums ir iegūti kāda noteikta noziedzīga nodarījuma rezultātā, bet pilnīgi pietiek ar to, ka var secināt, ka objekti ir iegūti no noziedzīgas darbības.⁷⁵ Minētajā lietā Augstākā tiesa pievienojās zemākas instances spriedumam, pamatojot to ar secinājumu, ka naudas izcelsme un tās esamība tika slēpta un tādējādi tas, ka nauda ir iegūta likumīgi, ir tik neiespējami, ka

⁷⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieņemts: 17.07.2008. Stājās spēkā: 13.08.2008. Latvijas Vēstnesis, Nr.116, 30.07.2008. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.16

⁷⁵ Mutual Evaluation Report, Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, the Netherlands, 25 February 2011. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Netherlands%20full.pdf> (skatīts 21.03.2020).

var izdarīt secinājumu, ka tā ir iegūta noziedzīgas darbības rezultātā⁷⁶. Minētajā novērtējuma ziņojumā tiek citēts arī 2005. gada 27. septembra spriedums lietā Nr. NJ 2006, 473, kurā Nīderlandes tiesa atzina, ka “esošās lietas apstākļiem ir jāpārlicina tiesa, ka darījuma būtība bija noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, turpretī nav nepieciešams identificēt konkrēto noziedzīgo nodarījumu, kā rezultātā tika iegūts īpašums, vai norādīt, ka visi līdzekļi tika iegūti noziedzīgas darbības rezultātā. Līdzekļi, kas tikai daļēji ir iegūti noziedzīgi un daļēji – likumīgi, ir kopumā atzīstami par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem”.⁷⁷

Papildus jāpiezīmē, ka Latvijā no 2017. gada 17. maija Eiropas Komisijas speciālas programmas ietvaros tiek rīkotas Nīderlandes Finanšu informācijas un izmeklēšanas dienesta (FIOD) īstenotas apmācības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanas un apkarošanas jomā, kurās Latvijas tiesībsardzības iestādēm, prokuratūras un tiesu pārstāvjiem ir iespējas iepazīties ar Nīderlandes pieredzi. Šo mācību ietvaros Nīderlandes eksperti ir detalizēti iepazīstinājuši Latvijas pārstāvjus ar netiešo pierādīšanas metodi, kas tiek plaši izmantota, izmeklējot un pierādot līdzekļu noziedzīgo izcelsmi. Tā balstās uz 2005. gada Nīderlandes Augstākās tiesas atziņu: “Lai panāktu notiesājošu spriedumu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietā, ir jāpierāda, ka objekts ir iegūts jebkura noziedzīga nodarījuma rezultātā (..), nav jāpierāda konkrēts noziedzīgs nodarījums.” Balstoties uz šo atziņu, Nīderlandes tiesas ieskatā, ja objektam (līdzekļiem/mantai) nav likumīgas izcelsmes, tad tiek secināts, ka tas ir iegūts noziedzīga nodarījuma rezultātā. Šādu pierādīšanas metodi pielieto gadījumos, kad lietā nav tiešas norādes uz noziedzīgo nodarījumu, kura rezultātā tika gūti līdzekļi. Ir jānorāda, ka tā nekādā gadījumā nav pierādījumu nastas pārņemšana.

Kas attiecas uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pasākumiem Latvijā, tad būtiski minēt Padomes pieņemtus secinājumus par rīcības plānu pastiprinātai uzraudzībai. Proti, Padome pieņēma secinājumus par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas rīcības plānu. Secinājumos bija izklāstīta virkne īstermiņa nelegislatīvu pasākumu, ar kuriem uzlabo uzraudzību attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbībām un sekmē sadarbību starp kompetentajām iestādēm. Šo pasākumu nolūks bija īstenot 8 svarīgākos mērķus:

- apzināt faktoros, kas veicinājuši nesenos nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas gadījumus ES bankās, lai nodrošinātu labāku informatīvo pamatu iespējamām papildu darbībām vidējā termiņā un ilgtermiņā;

⁷⁶ Mutual Evaluation Report, Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, the Netherlands, 25 February 2011. Pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Netherlands%20full.pdf> (skatīts 21.03.2020).

⁷⁷ Turpat.

- noteikt attiecīgos nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas riskus un prudenciālās uzraudzības paraugpraksi šo risku novēršanai;
- uzlabot uzraudzības konverģenci un labāk ņemt vērā nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas aspektus prudenciālās uzraudzības procesā;
- nodrošināt efektīvu sadarbību starp prudenciālās uzraudzības un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas uzraudzības iestādēm;
- precizēt aspektus, kas ir saistīti ar bankas atļaujas atsaukšanu nopietnu pārkāpumu gadījumos;
- uzlabot uzraudzību un informācijas apmaiņu starp attiecīgām iestādēm;
- apmainīties ar paraugpraksi un rast iespējas konverģencei starp valstu iestādēm;
- uzlabot Eiropas uzraudzības iestāžu spējas labāk izmantot esošās uzraudzības pilnvaras un instrumentus.⁷⁸

Turklāt noskaidrots, ka ģenerālprokuratūra jau 2019.gadā mācību pasākumus par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanu un mantas īpašo konfiskāciju bija organizējusi arī dažādās izmeklēšanas iestādēs, kā piemēram Valsts policijā, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā, Militārajā policijā. Savukārt Ģenerālprokuratūras Darbības analīzes un vadības departamenta virsprokurors Aivars Ostapko norāda, ka Prokuroru un izmeklēšanas iestāžu darbinieku izglītošana noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas jomā uzskatāms kā pamats veiksmīgai krimināllietu izmeklēšanai, tāpēc pēdējos gados prokuratūra šim jautājumam pievērsusi īpašu uzmanību.⁷⁹

Tā vēl, ir divas nozīmīgākās starptautiskās organizācijas, kas vērtē Latvijas tiesisko regulējumu un paveikto noteiktu ekonomisko noziegumu apkarošanā, ir Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (turpmāk tekstā – OECD) un Eiropas Padome. OECD sastāvā tā ir Pretkukuļošanas darba grupa, kura pārrauga Konvencijas par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos ieviešanu (turpmāk tekstā – WGB) savukārt Eiropas Padomes ietvaros tā ir Eiropas Padomes ekspertu komiteja naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu novērtējumam. Lai arī abu organizāciju kompetence ir pietiekami specifiska, to veiktais Latvijas novērtējums

⁷⁸ Eiropas Savienības Padome. Cīņa pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu. 2019.gada 8.oktobris. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>

⁷⁹ Baltic News Network. Pērn ievērojami pieaudzis krimināllietu skaits noziedzīgu līdzekļu legalizēšanā. 2020.gada 27.februāris. Pieejams: <https://bnn.lv/pern-ieverojami-pieaudzis-kriminallietu-skaits-noziedzigu-lidzeklu-legalizesana-356973>

atspoguļo kopējo situāciju attiecībā uz Latvijas tiesību sistēmu un institucionālo spēju apkarot kompleksus starptautiskus ekonomiskos noziegumus.⁸⁰

Moneyval un WGB prasības ir cieši saistītas, un šo organizāciju novērtējums un dotie uzdevumi ir jāuztver kā nopietns signāls rīcībai, kur visiem – gan trīs publiskās varas atzariem, gan privātajam sektoram – katram savas kompetences ietvaros ir jāmaina savs rīcības un domāšanas modelis, praksē ieviešot nulles toleranci pret Latvijas finanšu sistēmas un Latvijas juridisko personu izmantošanu ekonomiskai noziedzībai.

WGB otrās fāzes novērtējums 2015. gadā un Latvijai izteiktās rekomendācijas bija pamats sākotnējam pārvērtējumam Latvijas izpratnē par tās lomu starptautisko noziegumu apkarošanā, kas kopš 2019.gada sākuma ir noteikta, kā valdības apņemšanās pozitīvās izmaiņas padarīt neatgriezeniskas.

Valdība pamatoti secināja, ka pretējā gadījumā Latvijas starptautiskā reputācija turpinās ciest, tiks ierobežota konkurences attīstība un publiskā vara nespēs apkarot negodīgu un kriminālu praksi.

Šobrīd Tieslietu ministrijai ir uzticēts koordinēt Latvijas iestāžu rīcību vairākās jomās:

- 1) visi pasākumi, kas izriet no WGB 3. fāzes novērtējuma;
- 2) ar naudas atmazgāšanu saistīto noziedzīgo nodarījumu apkarošana un noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija, t.sk. starptautiskā sadarbība;
- 3) juridisko personu dibināšanas un darbības caurspīdīgums un informācijas pieejamība.

OECD WGB, apstiprinot 3. fāzes novērtējuma ziņojumu, secināja, ka Latvija ir paveikusi nozīmīgu darbu, lai ieviestu 2. fāzes ietvaros izteiktās rekomendācijas un nodrošinātu Konvencijas par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos ieviešanu. Pēdējo gadu reformas finanšu un tieslietu jomā Latvijā liecina par būtiskām pozitīvām izmaiņām, tās ir mazinājušas riskus pārrobežu kukuļošanas un naudas atmazgāšanas iespējām Latvijā. WGB atzina, ka ir uzsāktas un jau daļēji ieviestas pietiekami efektīvas reformas, lai šīs izmaiņas nostiprinātu kā likumus, tā praksē, bet Latvijai ir jāturpina uzsāktais šādās jomās:

- 1) resursi – nodrošināt papildu resursus un darbinieku apmācības tām iestādēm, kas atklāj, izmeklē un iztiesā ārvalstu amatpersonu kukuļošanu un saistīto naudas atmazgāšanu;

⁸⁰ Medina L. Cik daudz izdarīts ekonomisko noziegumu apkarošanā Latvijā. Droša uzņēmējdarbības vide. Publicēts: Jurista Vārds, 2020.gada 7.janvāris, Nr.01 (1111).

2) efektivitāte – pastiprināt soda neizbēgamības principa īstenošanu pār tām juridiskām un fiziskām personām, īpaši finanšu jomā, kas ir iesaistītas ārvalstu amatpersonu kukuļošanas un saistītās shēmās;

3) sadarbība – nostiprināt sadarbību starp tiesībsargājošām iestādēm, lai nodrošinātu stratēģisku pieeju sarežģītu ekonomisko noziegumu izmeklēšanā;

4) kontrole – nodrošināt efektīvu finanšu sektora uzraudzību un kontroli.⁸¹

Šie četri rīcības virzieni veidos pamatu valdības nākamajam rīcības plānam OECD WGB rekomendāciju izpildei.

Naudas atmazgāšanas jomā Latvijas Moneyval 5. kārtas novērtēšanas ziņojums tika publicēts 2018. gada 23. augustā, kas sniedza novērtējumu par 11 efektivitātes rādītājiem. No 11 rādītājiem tikai viens – starptautiskā sadarbība – tika novērtēts pozitīvi, pārējos rīcības virzienos Moneyval noteica vairākas rekomendācijas trūkumu novēršanai. Tieslietu ministrija ir atbildīga par četriem rīcības virzieniem: IO2 Starptautiskā sadarbība, IO5 Juridiskās personas un veidojumi, IO7 Izmeklēšana un kriminālvajāšana un IO8 Konfiskācija.⁸²

2017. gadā uzsāktās izmaiņas, pilnveidojot tiesisko regulējumu, tika īpaši intensificētas 2018. un 2019. gadā, lai novērstu tos trūkumus, kas padarīja Latviju viegli ievainojamu un pakļāva Latvijas jurisdikciju augstam ekonomiskās noziedzības riskam. Izmaiņas ir radikālas un prasa mainīt domāšanas un rīcības kultūru ļoti ātri, kas ir izaicinājums gan reformas ieviešējiem, lai atrastu labākos un līdzsvarotākos risinājumus, gan arī reformas adresātiem, lai spētu izprast un pieņemt reformas mērķus un ieviest pilnīgi jaunās prasības dzīvē.

Iesākums izmaiņām tiesiskajā regulējumā, lai efektīvizētu naudas atmazgāšanas apkarošanu, izrietēja no OECD WGB 2. fāzes rekomendāciju ieviešanas, kad Saeima 2017. gadā 22. jūnijā pieņēma grozījumus Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā un Kriminālprocesa likumā, samazinot pierādīšanas sliekšni noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pierādīšanai.⁵ Minētie grozījumi bija skaidrs signāls nepieciešamībai kardināli mainīt izpratni par naudas atmazgāšanas tiesisko tvērumu, tā ietekmi uz Latvijas ekonomiku un ievadīja vairākus pasākumus tiesībsargājošo iestāžu apmācībām un kapacitātes stiprināšanai. Izmaiņas likumos un apmācības ir nesušas rezultātus.⁸³

⁸¹ Medina L. Cik daudz izdarīts ekonomisko noziegumu apkarošanā Latvijā. Droša uzņēmējdarbības vide. Publicēts: Jurista Vārds, 2020.gada 7.janvāris, Nr.01 (1111).

⁸² Turpat.

⁸³ Turpat.

Kas attiecas uz Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai, tad būtiski atzīmēt Ministru kabineta rīkojumu Nr. 653 „Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022.gadam”. Šie noteikumi ir apstiprināti Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam.⁸⁴

Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022. gadam (turpmāk - plāns) ir izstrādāts, pamatojoties uz MK 2018. gada 11. oktobra rīkojumu Nr. 512 “Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim”. Plāns balstās uz starptautiskiem, valsts līmeņa un sektoru risku novērtējumiem, starptautisko organizāciju ieteikumiem un Pasākumu plāna noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim īstenošanas gaitā gūtajiem rezultātiem. Plāna mērķis ir stiprināt Latvijas spējas cīnīties ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma un proliferācijas finansēšanu un uzraudzīt NILLTPFN režīma prasību īstenošanu, samazināt vispārējos noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riskus, tādējādi nodrošinot atbilstību starptautiskajām saistībām un standartiem NILLTPF novēršanas jomā un veicinot sabiedrisko drošību, ekonomiskās vides konkurētspēju un uzticību Latvijas jurisdikcijai. Plāna pasākumi ir sagrupēti 11 rīcības virzienos atbilstoši MONEYVAL 5. kārtas novērtēšanā izmantotajiem NILLTPFN sistēmas efektivitātes rādītājiem. Plāna pielikumā atspoguļots papildus nepieciešamo finanšu līdzekļu aprēķins plānā paredzēto pasākumu īstenošanai. Likums Par valsts budžetu 2020. gadam nosaka, ka līdzekļi 10 milj. EUR apmērā atbilstoši plānam pārdalāmi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai.⁸⁵

Plāns balstās uz sekojošiem starptautiskiem, valsts līmeņa un sektoru risku novērtējumiem:

1) “Sektoru noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējums (2017.-2018.) kopsavilkuma ziņojums”;

⁸⁴ Ministru kabineta rīkojums Nr. 653 „Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022.gadam”. Pieņemts: 23.12.2019. Stājās spēkā: 23.12.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.258.

⁸⁵ Ministru Kabinets. Citi tiesību akti. 2020.gada 31.marts. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/content/citi-tiesibu-akti> (skatīts 21.03.2020).

2) “Nacionālais terorisma un proliferācijas finansēšanas risku ziņojums par 2017.-2018.gadu” (papildināts 2019.gada jūlijā);

3) “Juridisko personu un nevalstisko organizāciju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski”;

4) “Papildināts Latvijas Nacionālais NILLTF risku novērtēšanas ziņojums” (2018.gada 22.jūnijs);

5) “Profesionālo pakalpojumu sniedzēju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ziņojums par 2017.2018.gadu”;

6) “Virtuālās valūtas. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riski”;

7) “Eiropas Komisijas Pārnacionālā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novērtējuma ziņojums”.⁸⁶

Sagatavojot plānu tika apsvērts, ka kredītiestādes ir pakļautas paaugstinātam NILLTF riskam, kā arī tām piemīt augstākais NILLTF draudu līmenis. Riski joprojām pastāv banku spējā pārvaldīt un mazināt NILLTF un sankciju apiešanas riskus. Ir uzlabojama riskos balstīta pieeja, lai bankas pilnvērtīgi veiktu klientu padziļināto izpēti, noskaidrotu klienta un PLG līdzekļu un PLG labklājības izcelsmi, spētu atpazīt un izpētīt saistītu klientu grupu, pareizi klasificētu klientus pēc riska. Ir jāpanāk samērīgs risinājums starp finanšu pakalpojumu sniegšanu un gadījumiem, kad sadarbība ar klientiem, kas rada nepieņemamus NILLTF riskus, ir laikus jāpārtrauc. Tāpat plāns balstās uz Pasākumu plāna noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim īstenošanas gaitā gūtajiem rezultātiem. Tie ir atspoguļoti ar Ministru prezidenta 2019. gada 15. marta rīkojumu Nr. 65 izveidotās darba grupas sagatavotajā un starptautiskajām organizācijām nosūtītajā informācijā, kas līdz MONEYVAL 2019. gada decembra plenārsēdei un FATF pēc novērošanas perioda beigām nepieciešama MONEYVAL un FATF ziņojumu sagatavošanai.

Kā norādījis ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers: “Tā kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošana ir noteikta par prioritāti, darbs ir nesis arī rezultātu uzlabošanu. Turklāt ne tikai statistika liecina par šo krimināllietu pirmstiesas izmeklēšanas efektivitātes uzlabošanu, bet arī citi īstenotie pasākumi. Notikušie specializētie mācību pasākumi un

⁸⁶ Ministru Kabinets. Citi tiesību akti. 2020.gada 31.marts. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/content/citi-tiesibu-akti> (skatīts 21.03.2020).

aktīva iesaiste vadlīniju izstrādē būtiski uzlabojusi un vienādojusi izmeklētāju un prokuroru izpratni par pierādījumu izmantošanu un jaunākā tiesiskā regulējuma piemērošanu.”⁸⁷

Kā liecina statistika, līdz 2019. gada 31. augustam tiesai nodotas 45 krimināllietas 75 personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195. panta. 2017. gadā tiesai tika nodotas 10 krimināllietas 33 personu apsūdzībā, savukārt 2018.gadā 23 krimināllietas 54 personu apsūdzībā. Kopumā pēdējo gadu laikā šie rādītāji dubultojušies. Tāpat salīdzinājumā ar iepriekšējo *Moneyval* vērtēšanas periodu, kad vērtētāji konstatēja tikai vienu lietu par tā saukto *stand-alone* un vienu par *third-party* noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, 2019. gada pirmajos četros mēnešos 22 no 47 personām izvirzītas apsūdzības tieši par šiem gadījumiem.⁸⁸

Papildus augstāk minētajam būtiski atzīmēt faktu, ka 2019.gada 3.jūlijā notika Ģenerālprokurora padomes sēde, kurā tika apspriesti un analizēti Prokuratūras 2019.gada pirmā pusgada darba plānā iekļauto uzdevumu izpildes materiāli, tostarp tika veikts statistiskais apkopojums, kurš bija sagatavots pēc pārbaudes rezultātiem par laika periodā no 2017.gada 1.jūlija līdz 2018.gada 31.decembrim prokuroru uzraudzībā un kriminālvajāšanā saņemtajiem kriminālprocesiem par Krimināllikuma 195.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Tas tika darīts, lai apzinātu, vai izmeklēšanas un kriminālvajāšanas praksē tiek piemērotas grozītās tiesību normas attiecībā uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pierādīšanu ar netiešajiem pierādījumiem. Tika secināts, ka izmeklētāju un prokuroru izpratne par netiešo pierādījumu izmantošanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas pierādīšanā ir ievērojami uzlabojusies, kas norāda, ka veiktie pasākumi ir bijuši atbilstoši un tie jāturpina. Līdz ar to vienlaicīgi ir izpildīts uzdevums, kas pēc Ģenerālprokuratūras iniciatīvas tika iekļauts ar Ministru kabineta 2018.gada 11.oktobra rīkojumu Nr. 512 apstiprinātā Pasākumu plāna noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019.gada 31.decembrim 7.9.punktā. Tāpat sēdē tika apstiprināts Prokuratūras darba plāns 2019.gada 2.pusgamam, iekļaujot tajā uzdevumus, kas saistīti ar prokuroru atsevišķu funkciju veikšanas kvalitātes noskaidrošanu un analīzi, kā arī izskatīti citi aktuāli prokuratūras darbības jautājumi.⁸⁹

⁸⁷ Latvijas Republikas Prokuratūra. Ģenerālprokurors: Dubultojušies tiesai nodoto lietu skaits par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Publicēts: Jurista Vārds, 2019.gada 27.septembrī. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/275322-eneralprokurs-dubultojuies-tiesai-nodoto-lietu-skaits-par-bnoziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanub/> (skatīts 21.03.2020).

⁸⁸ Turpat.

⁸⁹ Ģenerālprokurora padomes sēdē apspriež aktuālus prokuratūras darbības jautājumus. 08.07.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/aktualitates/generalprokurora-padomes-sede-apspriez-aktualus-prokuraturas-darbibas-jautajumus-1992> (skatīts 21.03.2020).

Citu valstu likumos ir pieejami diametrāli pretēji, taču daudz izvērstāki šā jautājuma risinājumi:

- Slovērijas likuma „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu” 19.panta 3.daļā nav noteikti ierobežojumi Slovērijas FIV tiesībām pagarināt laika posmu, kurā Slovērijas likuma „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu” subjektiem būtu jāturpina glabāt dokumentus un citus tā klienta datus.

- Slovērijas likuma par „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu” 79.panta 1.daļā ir noteikts, ka pēc darījuma attiecību pārtraukšanas ar klientu ir nepieciešams uzglabāt informāciju un dokumentus 10 gadus, bez tiesībām Slovērijas FIV pagarināt laika posmu, kurā Slovērijas likuma par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu subjektiem būtu jāturpina uzglabāt informāciju un dokumentus par saviem bijušajiem klientiem.

- Albānijas likuma „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu” 16.pants 1.daļa dod tiesības likuma subjektiem pagarināt dokumentu turēšanas laiku par pieciem gadiem. Sākotnējais dokumentu un informācijas glabāšanas termiņš likuma subjektiem arī ir noteikts pieci gadi.⁹⁰

Ņemot vērā to, ka ir pilnīgi iespējams, ka visām ES dalībvalstīm maksimālais dokumentu un informācijas glabāšanas termiņš pēc tam, kad likuma subjekts ir pārtraucis darījuma attiecības ar savu klientu, varētu tikt noteikts 10 gadi, tad Slovērijas regulējums ar iespēju noteikt neierobežotu glabāšanas termiņu nebūtu uzskatāms par pieņemamu. Savukārt Slovērijas regulējums varētu radīt iespējamu cilvēka tiesību uz privātumu apdraudējumu, ja informācija tiktu glabāta bez ierobežojumiem 10 gadu ilgā laika posmā par pilnīgi visiem likuma subjekta bijušajiem klientiem neatkarīgi no tā, vai par tiem vispār ir ticis ziņots un vai tie ir radījuši aizdomas par iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Arī Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes ceturtās direktīvas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju projekta 41.pantā ir noteikts pienākums dalībvalstīm vākt statistiku par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmas efektivitāti, cita starpā, par izmeklēto lietu un notiesāto personu skaitu,

⁹⁰ On the Prevention of Money Laundering and Financing of Terrorism: law of the Republic of Albania. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/National_legislation/ALB_AMLCFTLaw2008_en.pdf (skatīts 21.03.2020).

kā arī konfiscētā īpašuma vērtību eiro valūtā. Gadījumā, ja šī direktīva tiks pieņemta Latvijai būtu nepieciešams pārņemt direktīvas tiesību normas savos normatīvajos aktos.

Lietuvas likuma „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un (vai) terorisma finansēšanas novēršanu”⁹¹ 8.pantā ir noteikts, ka visām valsts iestādēm, tai skaitā, tiesībsargājošajām, ir jāziņo par jebkādam pazīmēm par iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un (vai) terorisma finansēšanu, Lietuvas likuma „Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un (vai) terorisma finansēšanas novēršanu” pārkāpšanu un kādi pasākumi pret pārkāpēju ir veikti.

Slovēnijas likuma par „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu”⁹² 75.pants nosaka, ka visām valsts iestādēm ir jāsaņem Slovēnijas FIV informācija par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai citiem likumā noteiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, norādot iesaistīto personu identifikācijas datus, kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir veikta, iesaldēto/konfiscēto līdzekļu apmērs u.tml. Slovēnijas FIV saņem informāciju no valsts iestādēm atkarībā no tā, kāds ir šo iestāžu juridiskais statuss, t.i., no tiesām un prokuratūras divreiz gadā, savukārt, citas iestādes vienreiz gadā.

Rumānijas likumā par “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu un sankcijām, kā arī terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu izveidi”⁹³ 37.pants dienests reizi ceturksnī saņem informāciju no Ģenerālprokuratūras (angļu valodā – *General Prosecutor's Office*) par gala spriedumiem saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījumiem, kā arī līdzīgiem nodarījumiem, piemēram, noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās un realizēšana u.tml.

Būtiski atzīmēt arī faktu, ka Padomes prezidentvalsts Rumānija un Eiropas Parlaments panāca provizorisku vienošanos attiecībā uz priekšlikumu kopumu par pašlaik spēkā esošās Eiropas finanšu uzraudzības sistēmas (turpmāk tekstā - EFUS) darbības pārskatīšanu. Šī vienošanās tika iesniegta apstiprināšanai pastāvīgajiem pārstāvjiem. prezidentvalsts un Parlaments vienojās par pirmo būtisko EUI un ESRK uzdevumu, pilnvaru, pārvaldības un finansēšanas pārskatīšanu, lai iestādes pielāgotu apstākļiem, kuri ir mainījušies un kuros tās

⁹¹ On the Prevention of Money Laundering and (or) Terrorist Financing: law of the Republic of Lithuania. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/national_legislation/LTU-AMLCFT2008_en.pdf (skatīts 21.03.2020).

⁹² Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing Act: law of the Republic of Slovenia. http://www.uppd.gov.si/fileadmin/uppd.gov.si/pageuploads/zakonodaja/ZPPDFT_ZPPDFT-A_B_ANG.pdf (skatīts 21.03.2020).

⁹³ On the prevention and sanctioning of money laundering and on setting up of certain measures for the prevention and combating terrorism financing: law of Romania. December 7th, 2002

darbojas. Reforma aptvēra arī noteikumus, kas pastiprināja arī EBI funkcijas attiecībā uz riskiem, ko finanšu sektoram rada nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas darbības. Ar tekstu, par kuru panākta vienošanās, tika uzlabota uzraudzības konverģences sistēma, lai procesu padarītu efektīvāku, saskanīgāku un pārredzamāku. Tas balstās uz esošiem instrumentiem, piemēram, uz salīdzinošu izvērtēšanu, pamatnostādņēm, vienlaikus ieviešot jaunus instrumentus, piemēram, ES līmenī izveidojot koordinācijas grupas. Ar šo vienošanos tika arī pārskatīta EUI pārvaldības struktūra. Tajā tika saglabāts princips, ka lēmumus pieņem Uzraudzības padome, un nodrošināta valsts kompetento iestāžu nozīmīgā loma EUI pārvaldības struktūrā. Papildus tam tika stiprināta priekšsēdētāja loma un pilnvaras. Ar reformu pastiprināja EBI nozīmi un pilnvaras, attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas uzraudzību. Jo īpaši EBI tika uzdots pienākums ievākt informāciju no valstu kompetentajām iestādēm, uzlabot uzraudzības kvalitāti, izstrādājot kopīgus standartus, veikt riska novērtējumus un atvieglot sadarbību ar trešām valstīm pārrobežu lietās.⁹⁴

Beļģijas likuma “Par finanšu sistēmas izmantošanas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma finansēšanai novēršanu” 33.pantā ir paredzēta daudz šaurāks informācijas sniegšanas apmērs, nekā tas ir paredzēts Rumānijas likumā. Beļģijas likumā ir noteikts, ka prokuratūrai ir jāinformē Beļģijas FIV par gala lēmumiem lietās, kurās ir tikusi izmantota Beļģijas FIV informācija. Šādas statistikas ievākšana, lai gan sniegtu pilnvērtīgu ieskatu par FIV efektivitāti, nosūtot informāciju pirmstiesas izmeklēšanas iestādē informāciju par iespējamu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, nesniegtu pilnvērtīgu ieskatu par kopējo situāciju valstī.

Tiesiskā regulējuma vienvērtīgu interpretāciju sekmē Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces 2019. gada 19. jūnija lēmums “Par tiesību normu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu interpretāciju”.⁶

Šajā lēmumā Krimināllietu departaments norāda, ka, “iztiesājot lietas, kurās persona ir apsūdzēta tikai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un nav zināms predikatīvais noziedzīgais nodarījums, jāņem vērā, [...] ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu ir atzīstama neatkarīgi no tā, vai konstatēts, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi ir iegūti”.⁹⁵

⁹⁴ Eiropas Savienības Padome. Finanšu uzraudzība: Padomes prezidentvalsts un Parlaments panāk provizorisku vienošanos attiecībā uz Eiropas finanšu iestāžu uzraudzības sistēmu. 2019.gada 21.martā. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2019/03/21/financial-supervision-council-presidency-and-parliament-reach-provisional-deal-on-supervisory-framework-for-european-financial-institutions/> (skatīts 21.03.2020).

⁹⁵ Medina L. Cik daudz izdarīts ekonomisko noziegumu apkarošanā Latvijā. Droša uzņēmējdarbības vide. Publicēts: Jurista Vārds, 2020.gada 7.janvāris, Nr.01 (1111).

Savukārt attiecībā uz soda politiku Augstākā tiesa šajā lēmumā uzsver, ka “nav pieļaujama vainīgās personas nosacīta notiesāšana, piemērojot Krimināllikuma 55. pantu, ja nav iegūta pārliecība, ka vainīgais, sodu neizciešot, turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus”. Šis ir ļoti nozīmīgs signāls pārmaiņām visas tiesu sistēmas ietvaros, iztiesājot kompleksas ekonomisko noziegumu lietas, kuras ir radījušas būtisku kaitējumu Latvijas starptautiskajai reputācijai un finanšu sistēmai.

Nozīmīgi grozījumi normatīvajos aktos 2017. gadā tika veikti arī tiesiskajā regulējumā par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju. Lai nodrošinātu vienveidīgu iestāžu praksi, Tieslietu ministrija izstrādāja Rokasgrāmatu rīcībai ar mantu kriminālprocesā, kas detalizēti skaidro gan tiesisko regulējumu, gan apraksta ieteicamo praksi regulējuma piemērošanā. Minētie pasākumi ir nesuši rezultātus. Tā 2018. gadā tiesa Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas kārtībā konfiscēja 6,3 miljonus eiro, savukārt 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos jau 42 miljonus. Papildus kopā ar notiesājošu spriedumu 2018. gadā tiesa konfiscēja aptuveni 238 000 eiro, savukārt 2019. gada deviņos mēnešos jau aptuveni 564 000 eiro.⁹⁶

Būtiski minēt faktu, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēma ir veidota, lai novērstu iespēju izmantot finanšu un nefinanšu sektoru noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai, nodrošinot riskos balstītu pieeju, kas paredz preventīvo, uzraudzības un kontroles pasākumu ieviešanu atbilstoši valsts riska līmenim. Būtisku lomu prevencijas pasākumu īstenošanā ieņem Uzņēmumu reģistrs, kas ir atbildīgs par visu Latvijas juridisko personu reģistrāciju un aktuālas informācijas nodrošināšanu.

UR no visām valsts iestādēm, kas ir iesaistītas administratīvās uzraudzības sistēmā, ir skārušas vislielākās pārmaiņas tieši attiecībā uz iestādes pamatbūtību. Līdz 2018. gadam UR darbojās kā juridisku faktu un dokumentu krātuve, minimāli vērtējot, kādam mērķim tiek radītas juridiskās personas, kuras ir saistītas ar Latvijas jurisdikciju. Moneyval 5. kārtas novērtēšanas ziņojuma secinājumi lika viennozīmīgi secināt, ka šāda pieeja pakļauj Latviju ļoti augstam juridisko personu izmantošanas noziedzīgiem mērķiem riskam, ko pastiprina augsta ievainojamība un vāji paš aizsardzības mehānismi. Tā rezultātā Latvijā pastāvēja tūkstošiem tukšu juridisko personu bez mērķa veikt ekonomiskās vai citas darbības, proti, faktiski čaulas veidojumi ar augstu risku, ka tie var tikt izmantoti prettiesiskiem vai noziedzīgiem mērķiem.

Jau 2017. gadā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā tika ieviesti vairāki pasākumi juridisko personu

⁹⁶ Medina L. Cik daudz izdarīts ekonomisko noziegumu apkarošanā Latvijā. Droša uzņēmējdarbības vide. Publicēts: Jurista Vārds, 2020.gada 7.janvāris, Nr.01 (1111).

caurspīdīguma nodrošināšanai, īpašu uzsvāru liekot uz patieso labuma guvēju noskaidrošanas un fiksēšanas pasākumiem. 2018. un 2019. gadā tika īstenoti vērienīgi pasākumi šo reformu ieviešanai praksē, 2019. gadā nostiprinot UR pilnvaras pārbaudīt iesniegtajos dokumentos norādītās ziņas un faktus, kā arī ieviešot UR iekšējo risku kontroles sistēmu. Lai novērtētu veikto pasākumu rezultātus un aktualizētu riskus, kam ir pakļautas Latvijas juridiskās personas, 2019. gadā Finanšu izlūkošanas dienests veica juridisko personu un nevalstisko organizāciju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējumu, kas iezīmēja turpmākos rīcības virzienus. Veiktie pasākumi ir nesuši rezultātus - 97 % sabiedrību ar ierobežotu atbildību ir atklājušas savu patieso labuma guvēju, savukārt 2018. - 2019. gadā UR ir izslēdzis no reģistra 32 846 ekonomiski neaktīvas sabiedrības. PLG informācija ir publiski pieejama kopš 2018. gada 1. aprīļa, savukārt no nākamā gada visi UR ieraksti (dati), t.sk. par PLG, un publiskojamie dokumenti būs pieejami UR mājaslapā bez maksas visiem sabiedrības locekļiem. Prasību nostiprināšana ir gājusi roku rokā ar uzraugošo iestāžu piemērotajām sankcijām par regulējuma neievērošanu – FKTK piemēroto soda naudu kopējais apmērs ir sasniedzis 5,5 miljonus eiro, savukārt VID līdz šim ir piemērojis sodus 176 740 eiro apmērā.⁹⁷

No augstāk minētā jāsecina, ka veiktās izmaiņas likumos un dažādi pasākumi, pasākumu plāni un kompetento iestāžu prakses maiņa nes rezultātus un ir pelnījušas atzinību, vienlaikus reformas straujais temps un vēriens prasa īpašas prasmes likumdevējam un valsts iestādēm nezaudēt savas zināšanas pret Latvijas izmantošanu noziedzīgiem mērķiem.

⁹⁷ Medina L. Cik daudz izdarīts ekonomisko noziegumu apkarošanā Latvijā. Droša uzņēmējdarbības vide. Publicēts: Jurista Vārds, 2020.gada 7.janvāris, Nr.01 (1111).

SECINĀJUMI

1. KL 195. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi raksturo speciāls nolūks – slēpt vai maskēt finanšu līdzekļu vai citas mantas noziedzīgo izcelsmi, attiecinot šo nolūku uz visām darbībām, kas minētas NILLTFNL 5.panta pirmajā daļā un definē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas krimināltiesiskā regulējuma pirmsākumi Latvijas normatīvajos aktos meklējami 1998. gada 30. aprīlī, kad stājās spēkā grozījumi Latvijas Kriminālkodeksā un tika ieviests jauns – 151. pants, kurā paredzēta atbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.

3. Visos noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas veidos paredzēts, ka persona, kura šo noziegumu izdara, zina, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti. Taču kopš 2011. gada 29. aprīļa īpašs nolūks – slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības – vairs nav obligāta visu noziedzīgu līdzekļu legalizēšanas veidu pazīme.

4. Ja nozieguma objektīvā puse, piemēram, ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, īpašs nolūks nav jākonstatē, lai atzītu, ka šis noziegums ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

Grāmatas, žurnāli:

1. Baumanis J. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Publicēts: Jurista Vārds. 19. Februāris 2019 /NR. 7 (1065)
2. Buchanan, B. Money laundering a global obstacle, Research in International Business and Finance, Volume 18, Issue 1, 2004. 127.p.
3. Juriss, J. Jurista Vārds. Par tiesu praksi naudas atmazgāšanas lietās. Krimināllikuma 195.panta piemērošana. Rīga: VSIA Latvijas Vēstnesis”, 19.04.2011
4. Krastiņš U. Novitātes Krimināllikuma 195. un 314. panta regulējumā. Publicēts: Jurista Vārds, 28.11.2017., Nr. 49 (1003).
5. Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016. 120. lpp.
6. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 187. lpp.
7. Lieljuksis, A. Jurista Vārds. Par klientu identifikāciju. Lai ierobežotu nelegālās naudas plūsmu. Rīga: VSIA „Latvijas Vēstnesis”, 11.09.2001
8. Medina L. Cik daudz izdarīts ekonomisko noziegumu apkarošanā Latvijā. Droša uzņēmējdarbības vide. Publicēts: Jurista Vārds, 2020.gada 7.janvāris, Nr.01 (1111).
9. Meikališa, Ā. Jurista Vārds. Par starptautisko sadarbību krimināllietās. Rīga: VSIA „Latvijas Vēstnesis”, 10.04.2001
10. Risku kultūra un pārvaldība cīņai ar finanšu noziegumiem. Publicēts: 30.aprīlis 2019. Nr. 17/18 (1075/1076)
11. Spūle D. Aktuālie tiesību aktu grozījumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā. Publicēts: Jurista Vārds, 10.07.2018., Nr. 28 (1034).

Normatīvie akti:

1. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism Warsaw, 16.V.2005. Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/198.htm> [Skatīts 18.05.2020.]

2. Eiropas Kopienu Padomes direktīva nr. 91/308/EEC. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:31991L0308&from=LV> [Skatīts 18.05.2020.]

3. Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Latvijas Vēstnesis, 23.10.1998. Nr. 308

4. Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes apstiprinātā direktīva Nr.2001/97/EC. Pieejams: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0097:EN:HTML> [Skatīts 18.05.2020.]

5. Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes apstiprinātā direktīva Nr.2006/70/EK. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0070&from=EN> [Skatīts 18.05.2020.]

6. Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. 13.06.2019. Latvijas Vēstnesis, Nr.129, 28.06.2019. Stājās spēkā 29.06.2019.

7. Krimināllikums. Pieņemts: 17.06.1998. Stājās spēkā: 01.04.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.199/200, 08.07.1998. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.15., ar grozījumiem līdz 30.06.2019.

8. Kriminālprocesa likums. Pieņemts: 21.04.2005. Stājās spēkā: 01.10.2005. Latvijas Vēstnesis, Nr.74, 11.05.2005. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.11, ar grozījumiem līdz 10.12.2019.

9. Latvijas Republikas Prokuratūra. Ģenerālprokurs: Dubultojies tiesai nodoto lietu skaits par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Publicēts: Jurista Vārds, 2019.gada 27.septembrī. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/275322-eneralprokurs-dubultojies-tiesai-nodoto-lietu-skaits-par-bnoziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanub/> [Skatīts 18.05.2020.]

10. Ministru kabineta rīkojums Nr. 653 „Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai laikposmam no 2020. līdz 2022.gadam”. Pieņemts: 23.12.2019. Stājās spēkā: 23.12.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.258.

11. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieņemts: 17.07.2008. Stājās spēkā: 13.08.2008. Latvijas Vēstnesis, Nr.116, 30.07.2008. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.16

12. On the prevention and sanctioning of money laundering and on setting up of certain measures for the prevention and combating terrorism financing: law of Romania. December 7th, 2002 Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/6043/file/Romania_Anti_Money_Laundering_Law_2002_am2006_en.pdf [Skatīts 18.05.2020.]

13. Law on the Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing: law of the Republic of Lithuania. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/26a9f270fb6511e796a2c6c63add27e9?jfwid=2r1m4zww> [Skatīts 18.05.2020.]

14. Law on the Prevention of Money Laundering and Financing of Terrorism: law of the Republic of Albania. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/7875/file/Albania_Law_prevention_money_laundering_financing_terrorism_2008_am2012_en.pdf [Skatīts 18.05.2020.]

15. Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing Act: law of the Republic of Slovenia. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/7958/file/Slovenia_law_prevention_money_laundering_terrorist_financing_2007_am2010_en.pdf [Skatīts 18.05.2020.]

Interneta resursi:

1. Baltic News Network. Pērn ievērojami pieaudzis kriminālietu skaits noziedzīgu līdzekļu legalizēšanā. 2020.gada 27.februāris. Pieejams: <https://bnn.lv/pern-ieverojami-pieaudzis-kriminallietu-skaits-noziedzigu-lidzeklu-legalizesana-356973> [Skatīts 30.04.2020.]
2. Egmonta grupas finansu izlūkošanas vienības apraksts. Pieejams: <https://www.egmontgroup.org/en/content/financial-intelligence-units-fius> [Skatīts 30.04.2020.]
3. Eiropas Komisija. Beļģija, Īrija, Spānija, Zviedrija nodota Tiesai par Trešās Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas direktīvas neimplementēšanu. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_08_1522 [Skatīts 30.04.2020.]
4. Eiropas Komisija. Cīņa pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu: Komisija novērtē riskus un aicina labāk īstenot noteikumus. 24.07.2019. Pieejams: <https://ec.europa.eu/latvia/news/c%20C4%AB%20C5%86a-pret-nelikum%20C4%ABgi-ieg%20C5%ABtu-l%20C4%ABdzek%20C4%BCu->

- [legaliz%C4%81ciju-un-teroristu-finans%C4%93%C5%A1anu-komisija-nov%C4%93rt%C4%93_lv](#) [Skatīts 30.04.2020.]
5. Eiropas Komisija. Stājas spēkā stingrāki ES noteikumi, kuru mērķis ir novērst nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, nodokļu apiešanu un terorisma finansēšanu. 2017.gada 26.jūnijs. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_17_1732[Skatīts 30.04.2020.]
 6. Eiropas Komisijas apkopotā informācija par Ēnu ekonomiku, Pieejams: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=3300&langId=en> [Skatīts 30.04.2020.]
 7. Finanšu un Kapitāla Tirgus Komisija. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. 2020. Pieejams: <https://www.fktk.lv/klientu-aizsardziba/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-noversana/> [Skatīts 30.04.2020.]
 8. Ģenerālprokurora padomes sēdē apspriež aktuālus prokuratūras darbības jautājumus. 08.07.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/aktualitates/generalprokurora-padomes-sede-apspriež-aktualus-prokuratūras-darbibas-jautajumus-1992> [Skatīts 30.04.2020.]
 9. Kalnmeiers, Dubultojies tiesai nodoto lietu skaits par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. 27.09.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/ekalnmeiers-dubultojies-tiesai-nodoto-lietu-skaits-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-2031> [Skatīts 30.04.2020.]
 10. Kontroles dienests, pirmais ceturksnis 2020. Pieejams: https://www.kd.gov.lv/images/Articles/2020/FID_paveiktais_2020.gada_pirmaj%C4%81_ceturksn%C4%AB.pdf [Skatīts 30.04.2020.]
 11. Latvijas Republikas Prokuratūra. Ievērojami pieaudzis nodoto krimināllietu skaits par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Publicēts: Cilvēks, Valsts, Likums. 2020.gada 27.februārī. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/313630-ieverojami-pieaudzis-nodoto-kriminallietu-skaits-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-2020> [Skatīts 30.04.2020.]
 12. Latvijas Republikas Prokuratūra. Paziņojumi presei. Lūdz tiesu apstiprināt sodu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. 14.01.2020. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/ludz-tiesu-apstiprinat-sodu-par-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-2081> [Skatīts 30.04.2020.]

13. Latvijas Republikas Prokuratūra. Paziņojumi presei. Notiks preses konference par kriminālprocesu saistībā ar 50 miljonu EUR legalizāciju likvidējamajā “ABLV Bank”. 2020.gada 30.janvārī. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/notiks-preses-konference-par-kriminalprocesu-saistiba-ar-50-miljonu-eur-legalizaciju-likvidejamaja-ablv-bank-2097> [Skatīts 30.04.2020.]
14. Latvijas Republikas prokuratūra. Tiesai nodod lietu pret Latvijas Bankas prezidentu I. Rimšēviču par kukuļņemšanu un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. 09.07.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/lv/jaunumi/2020/pazinojumi-presei/tiesai-nodod-lietu-pret-latvijas-bankas-prezidentu-i-rimsevicu-par-kukulnemsanu-un-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizesanu-1996> [Skatīts 30.04.2020.]
15. Latvijas Republikas Prokuratūra. Tiesai nodoto lietu skaits noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanā 27.09.2019. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/media/vizualis.png> [Skatīts 30.04.2020.]
16. LETA. ABLV Bank kriminālprocesā starp personām ar tiesībām uz aizstāvību ir arī viens bijušais bankas valdes loceklis. 2020.gada 30.janvārī. Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/zinas/369259-ablv-bank-kriminalprocesa-starp-personam-ar-tiesibam-uz-aizstavibu-ir-ari-viens-bijusais-bankas-valdes-loceklis> [Skatīts 30.04.2020.]
17. LETA. Rosina sodīt, ja persona vispārēji apzināsies noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas veikšanu. 2017.gada 3.janvāris. Pieejams: <https://www.apollo.lv/5979727/rosina-sodit-ja-persona-vispareji-apzinasies-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-veikšanu> [Skatīts 30.04.2020.]
18. Likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 6/Lp13) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/0B046EB8A012276EC225833E0037B320?OpenDocument> [Skatīts 30.04.2020.]
19. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr. 630/Lp12) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/AB2871419A747C7FC2258011002DD2FA?OpenDocument> [Skatīts 30.04.2020.]
20. Ministru Kabinets. Saeima trešajā lasījumā atbalsta grozījumus Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā. Publicēts: 2019.gada 13.jūnijā. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/aktualitates/saeima-tresaja->

- [lasijuma-atbalsta-grozijumus-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un](#) [Skatīts 30.04.2020.]
21. OECD. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana Latvijā Pieejams: https://www.fm.gov.lv/files/documents/Executive%20Summary_Latvia-AML-Report%20final_LV_FINAL.pdf [Skatīts 18.05.2020.]
22. Par Moneyval. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief> [Skatīts 30.04.2020.]
23. Tieslietu ministrijas 2012. gada 31. janvāra vēstule Nr. 1-11/419 “Par priekšlikumiem likumprojektam “Grozījumi Krimināllikumā” (Reģ. Nr. 9/Lp11)”. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/58F6CAA76BD7E2D3C2257A300022759D?OpenDocument> [Skatīts 30.04.2020.]
24. Tieslietu ministrijas 2016. gada 15. decembra vēstule Nr. 1-11/4464 “Par priekšlikumu iesniegšanu likumprojektam “Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā” (Nr. 634/Lp12)”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/3B239B1CF9DBF91BC225808E0030EF5B?OpenDocument> [Skatīts 30.04.2020.]
25. Tieslietu ministrijas 2017. gada 31. marta vēstule Nr. 1-11/1065 “Par priekšlikumiem likumprojektam “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 629/Lp12)” pirms otrā lasījuma. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/7F602D19E4C113DBC22580F40030CF92?OpenDocument> [Skatīts 30.04.2020.]
26. Tieslietu ministrijas 2017. gada 5. oktobra vēstule Nr. 1-11/3025 “Par priekšlikumiem likumprojektam “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr. 1000/Lp12)” pirms otrā lasījuma. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/B7BAB9DBF812AB14C22581B0002EB9AA?OpenDocument> [Skatīts 30.04.2020.]
27. Valsts Ieņēmumu Dienests. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. Publicēts: 2020.gada 5.februāris. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-noversana> [Skatīts 30.04.2020.]

Tiesu prakse:

Par pievienošanos 1988. gada 19. decembra Konvencijai pret narkotiku un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu: LR Augstākās Padomes lēmums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 26.septembris, Nr.133

Bakalaura darbs “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autors: _____ Aivars Ozoliņš

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba vadītājs: _____ docente, Dr.iur. Diāna Hamkova

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 18.05.2020. Dekānes pilnvarotā persona: metodiķe Iveta Balode _____

Bakalaura darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē 2020.gada _____.

Komisijas sekretārs: _____